



Filosoferen met jonge kinderen
Chantal Razoux Kühr
JPS de Wilgenhoek in Leerdam
Opleidingsgroep midden

Inhoudsopgave:

Voorwoord/inleiding	3
Samenvatting	4
Probleembeschrijving	5
Resultaten vooronderzoek/beginsituatie	6
Theoretisch kader	7 t/m 11
Methode zichtbaar maken	12
Actieplan	13
Verslagresultaten cyclus 1	14 t/m 18
Beschrijven bijstellingen interventie	19
Verslagresultaten cyclus 2	20 t/m 23
Consequenties voor de kinderen/ andere stamgroepen/ team/school	24
Aanbevelingen verder onderzoek	25
Evaluatie ne reflectie op proces en product	26
Literatuurlijst	27
Bijlagen - Powerpoint Pablo	
- Observaties middenbouw Pablo	
- Mail pablo	
- Observatie Willem	
- SLO doelen mondelinge taalvaardigheid	
- Uitgewerkte gesprekken voor dit onderzoek	

Voorwoord/inleiding

Vol enthousiasme ben ik vorig jaar begonnen aan de opleiding. Ik wilde graag overal de achtergrond over weten.

Ik ben iemand die niet klakkeloos iets overneemt, maar ook echt de redenen erachter wil weten. Nu kwam ik 4 jaar geleden op een Jenaplanschool te werken (bewuste keus). Ik wist dat dit onderwijs mij het meest aansprak en bij mijn eigen visie op onderwijs aansloot. Maar hoe zijn ze dan hiertoe gekomen? Wat zijn de redenen volgens de Jenaplanners om in stamgroepen te werken, geen standaard leerkracht te hebben en gewoon het hele onderwijs op deze manier in te richten.

Deze antwoorden kon ik allemaal vinden in de literatuur en de bijeenkomsten. Alleen één onderwerp komt steeds weer terug in de literatuur. Heel kort en een beetje weggepropt vind ik. Er staat steeds weer dat je moet filosoferen met kinderen. De meerwaarde hiervan? Kan ik niet terugvinden. Dit zorgde dat ik me er niet goed bij neer kon leggen dat ik dat moet gaan doen. Daarnaast is filosoferen toch maar wat zweverig gedoe en tijdverspilling?

Vanuit die gedachte ben ik dit onderzoek gestart, omdat dit onderwerp mij echt het meest kon opleveren. Met lood in mijn schoenen begon ik te filosoferen met mijn stamgroep en kwam uiteindelijk tot een heel ander beeld over filosofie!

Samenvatting

In dit meesterstuk zul je de ontdekking naar filosoferen met jonge kinderen vinden. In de literatuur die ik voor de opleiding moest bestuderen komt steeds het filosoferen in het onderwijs terug. Wat ik hierin mis is de reden om dit te doen. Daarnaast staat er ook niet in HOE je dit dan moet aanpakken. Tenslotte is filosoferen toch maar wat zweverig gedoe? Tenminste... dat was wat ik er bij dacht voor ik dit ging onderzoeken.

Voor mijn meesterstuk heb ik in de literatuur over filosoferen gezocht waarom je dit zou moeten doen. Welke doelen behalen ze er mee, is het echt een meerwaarde voor de kinderen en je onderwijs of is het gewoon 'vermaak'?

Naast de doelen vanuit die literatuur heb ik ook gekeken naar de SLO doelen voor het jonge kind.

Daarna heb ik verschillende werkvormen uitprobeerde, een cursus gevolgd en geobserveerd bij een filosofiedocent die bij ons op school filosofie geeft in de midden- en bovenbouw.

Ik ben overtuigd en hopelijk ben jij dat ook na het lezen van dit meesterstuk.

5. Probleembeschrijving

In de Jenaplanliteratuur wordt steeds verwezen naar de filosofische gesprekken die je als stamgroepleider moet voeren. Vervolgens is nergens in die boeken terug te vinden wat je dan precies doet, hoe je dit moet doen en waarom het zo belangrijk is.

Boeken waarin hiernaar verwezen wordt:

- Ik wil spelen! Bladzijde 208
- Jenaplan school waar je leert samenleven bladzijde 37,103, 159 en 161 (zit zelfs in kopje "best")
- Jenaplan op weg naar de 21^e eeuw bladzijde 57 en 64.

Zelf heb ik er echt geen beeld bij en wil ik wel eens op zoek gaan naar deze antwoorden. Want zomaar iets doen, omdat het nu eenmaal moet, heeft geen meerwaarde voor je onderwijs.

Er is in de onderbouw dus geen filosofieonderwijs en niemand weet ook hoe je dit met jonge kinderen kunt doen. De andere stamgroepleiders op school houden zelf ook geen filosofiekringen. Voor de midden- en bovenbouw komt er elke week een externe filosofiedocent.

Om hier verbetering in aan te brengen in de onderbouw, ga ik verschillende boeken lezen, collega's bevragen, een cursus volgen, observeren in de les van onze filosofiedocent, werkvormen opzoeken en dan keuzes maken in wat ik wil uitproberen met mijn stamgroep. Daarna deel ik dit met mijn onderbouwcollega's, zodat ook zij hiermee aan de slag kunnen.

Want als filosoferen zo specifiek benoemd wordt in de literatuur, dan moeten mijn kinderen toch iets missen nu, wat ik ze waarschijnlijk wel gun?

6. Resultaten vooronderzoek/ beginsituatie

De beginsituatie is november 2020

Op dit moment zijn er drie onderbouwgroepen. In alle drie de groepen willen we gaan filosoferen met de kinderen, zodat er ook een doorgaande lijn is met de midden- en bovenbouw. Deze krijgen namelijk filosofie van een externe filosofiedocent.

Geen van de stamgroepleiders weet hoe dit aangepakt moet worden. Eén van de stamgroepleiders wilde de uitdaging wel aangaan en is vast gaan experimenteren in de stamgroep. Deze liep tegen dingen aan als:

- De juiste vraag stellen
- Doorvragen op de antwoorden van de kinderen
- Laten beargumenteren
- Blijven bij 1 onderwerp
- Uitlokken van serieuze antwoorden

Hiervan heb ik een les geobserveerd. Notulen hiervan zijn terug te vinden in de bijlagen.

7. Theoretisch kader

Wat is filosofie?

Daar is geen eenduidig antwoord op te geven. Daarom ga ik uit van de definitie zoals deze is gegeven in *Filosoferen in het basisonderwijs (2012)*.

Volgens de schrijvers van dit boek is filosoferen het zoeken naar antwoorden op vragen over het leven. Deze antwoorden zoek je echt met je verstand., Ze gaan over dingen die wij vanzelfsprekend vinden, maar zijn deze dingen dan wel zo vanzelfsprekend?

Waarom zou je filosoferen met kinderen?

Daar is wel een eenduidig antwoord op te vinden in alle literatuur over filosofie. Filosoferen leert kinderen op een systematische wijze onderzoeken. Zij moeten onder andere hun eigen gedachten analyseren, beargumenteren van deze gedachten/mening en onderscheid maken tussen opmerkingen/gedachten er wel of juist niet toe doen.

Dit kan natuurlijk niet zomaar. Om goed te filosoferen moet je over bepaalde vaardigheden beschikken (deze leer je dus tijdens het filosoferen):

- Luisteren naar anderen
- Op heldere wijze communiceren
- Zaken ter discussie stellen
- Beargumenteren
- Vanuit meerdere perspectieven kijken
- Door inzichten van standpunt kunnen/durven veranderen
- Logisch redeneren
- Kritisch nadenken
- Creatief nadenken
- Over het algemeen coöperatief en constructief zijn
- Gewend zijn met andermans gevoelens en zorgen rekening te houden

Al deze vaardigheden zorgen voor een zelfstandige levenshouding en brengt ze verder in cognitieve, sociale en emotionele ontwikkeling.

Daarnaast zorgt het werken vanuit vragen voor een grote betrokkenheid.

Als je al deze punten ziet, is het een stuk eenvoudiger om deze te koppelen aan het Jenaplanonderwijs.

In *Jenaplan, school waar je leer samenleven (2014)* hebben ze het over vragen stellen. Dat je de kinderen vragen stelt en laat stellen uit echte nieuwsgierigheid. En beantwoordt de vragen niet met een antwoord, maar met een wedervraag. De kinderen blijven dan verwonderd en gaan ook zelf op onderzoek uit. Belangrijk volgens hen is dan ook het creatieve denkklimaat.

Dit is vervolgens ook terug te vinden in *Mensenkinderen nummer 102 (2006)*. Rob Bartels vertelt duidelijk dat filosofische vragen van alle leeftijden is. Dat die vragen vaak zomaar op lijken te komen. Vooral bij kleuters kun je zulke vragen dagelijks horen, maar je moet er wel echt naar luisteren om ze te herkennen. Het hebben van die vragen zorgt voor verwondering over de werkelijkheid. Ze zorgen voor een onderzoekende houding. Samen gaan de kinderen in een kring op zoek naar het antwoord.

Dit door hun eigen gedachten onder woorden te brengen, te luisteren naar een ander, vragen aan elkaar stellen en zich te verplaatsen in een ander.

In *Jenaplan op weg naar de 21^e eeuw (1997)* lees je weer dat we de kinderen willen leren denken. Dat we dit doen door middel van onderzoeken en ontwerpen. Zij schrijven dat denken het volgende omvat: observeren, vergelijken, classificeren, vragen stellen, beschrijven, samenvatten, interpreteren, bekritisieren, argumenten geven, het verzamelen en ordenen van feiten en reflecteren. Het stappenplan van leren onderzoeken bevat dan ook een filosofische kring. In het artikel *Filosoferen, een waarde voor kinderen en stamgroepleiders (1996)* van Tjitse Bouwmeester in *Mensen kinderen* jaargang 11 nummer 3, staat dat het filosoferen met kinderen aansluit bij de gedachte van Petersen om in het onderwijs de kinderen in contact te brengen met de werkelijkheidsgebieden God, natuur en mensenwereld. Daarbij wordt er uitgegaan van probleemvolle levenssituaties. Opvoeder en kind zijn samen bezig met levensvragen. Daarnaast is er voor het filosoferen een open houding nodig en een veilig klimaat. De stamgroepleider moet de situatie zo inrichten dat de persoonlijkheidsontwikkeling optimaal kans krijgt in zowel individueel als sociaal opzicht. Daarnaast staat er ook nog aangegeven dat veel opvoeders/filosofen de leeftijdscategorie van de basisschool als gevoelige periode beschouwen voor filosofische kwesties.

Wanneer je SLO leerlijn mondelinge taalvaardigheid erbij pakt staan er veel doelen in, waar je mooi aan kunt werken tijdens het filosoferen. Zo is het bij het kopje 'Gesprekken voeren' de bedoeling dat de kinderen deelnemen aan verschillende soorten gesprekken, gepland of ongepland. Uiteraard is het de bedoeling dat ze allerlei vaardigheden oefenen en eigen gaan maken tijdens al deze gesprekken. De kinderen maken tijdens het filosoferen kennis met een heel ander gespreksdoel dan normaal. Vaak hoeven ze alleen te luisteren, antwoord te geven op vragen over hetgeen ze beluisterd hebben oid. Terwijl juist bij filosofie het doel is dat ze zelf goed gaan luisteren, nadenken, verwoorden en dan actief in gesprek gaan met elkaar. Ook bij dit soort gesprekken zijn de basisregels van een gesprek van kracht, moet je bij het onderwerp blijven en vooral reageren op elkaar. Ze moeten zich dan ook goed verstaanbaar maken en nadenken over welke woorden ze gaan gebruiken. Daarna komt het kopje 'Luisteren' en daar lees je heel mooi terug dat de kinderen moeten werken aan de taak: luisteren als lid van live publiek. Ze leren dan luisteren naar de belevenissen van anderen en ook de mening van anderen. Om daarnaast goed te begrijpen wat die ander nu heeft gezegd, moeten ze ook verhelderende vragen stellen wanneer iets niet helemaal duidelijk is, moeten ze reageren op een hoofdlijn uit het verhaal en oefenen dus eigenlijk ook het samenvatten en evalueren dit alles door weer een eigen mening te vormen.

Vervolgens komt het kopje 'Spreken' en hoor je de kinderen tijdens de filosofische gesprekken ook steeds spreken. Ze vertellen over eigen ervaringen bij het onderwerp, moeten bij het onderwerp blijven, ze reageren op uitingen in het publiek, zijn productief aan het werk met hun woordenschat en de kinderen moeten zorgen dat ze goed verstaanbaar zijn en een verhaal in logische volgorde vertellen.

Maar bij welke basisprincipes past filosofie dan?

Als je goed kijkt naar alle vaardigheden die je nodig hebt om te filosoferen en het doel ervan, zie je dat je een raakvlak hebt met alle 20 basisprincipes. Natuurlijk zul je bij het ene filosofische gesprek meer bezig zijn met een bepaald basisprincipe dan met het andere filosofische gesprek, maar toch past het altijd binnen alle 20 basisprincipes.

Neem bijvoorbeeld eens basisprincipe 1: Elk mens is uniek, zo is er maar 1. Daarom heeft ieder kind en elke volwassene een onvervangbare waarde. De kinderen mogen mee denken, hun mening, idee en gedachtegangen doen er toe. We willen juist bij het filosoferen dat ze hun eigen visie bekijken, dat

in relatie leggen met die van een ander en daardoor kijken wat bij hen past. Zijn ze het er mee eens, denken ze er toch echt anders over etc. Hun eigen ervaringen doen daarbij toe. Ze zijn belangrijk voor de beeldvorming en dus ook om aan anderen te laten zien. Door dit allemaal met elkaar te delen werken ze ook meteen aan basisprincipe 2: Elk mens heeft het recht om een eigen identiteit te ontwikkelen. Tijdens het filosoferen zijn de kinderen kritisch op wat een ander vertelt. Ze verzinnen voor en tegens om het onderwerp echt van alle kanten te bekijken. Zij brengen bepaalde ervaringen met zich mee die bij hen hoort en zal blijven horen. Ze leren dat dat beïnvloed hoe je ergens naar kijkt, maar ook dat dat dus niet voor iedereen dan ook meteen zo is. Ze kunnen tegelijkertijd die beelden die ze over het onderwerp hebben aanpassen als ze dat willen of bij hun beeld blijven. Alles is goed en niks is fout. Ze mogen zijn wie ze zijn en dit uiten.

Zoals je hebt kunnen lezen over basisprincipe 1 en 2 in relatie met filosofie, kun je meteen basisprincipe 13 er naast leggen: in het kindcentrum wordt de ontwikkelingsstimulering zowel ontleend aan de belevingswereld van de kinderen als aan de cultuurgoederen die in de maatschappij als belangrijke middelen worden beschouwd. De kinderen gebruiken hun eigen belevingen en beelden bij het komen tot een antwoord op een filosofisch vraagstuk. Daarnaast worden er vaak ideeën bij gepakt die de kinderen door hebben gekregen van ouders en kennissen. Dingen die dus eigenlijk behoren tot cultuur, zoals bepaalde normen en waarden. Ze kijken samen of dit eigenlijk wel kloppend is. Waarom zijn deze dingen er? Waar komen ze vandaan? Moeten we ze nog steeds hebben of moet het misschien aangepast worden? Dit correspondeert dan weer met basisprincipe 20: In het kindcentrum worden verandering en verbeteringen gezien als een nooit eindigend proces. Het wordt gestuurd door een consequente wisselwerking tussen doen en denken. De kinderen hebben dingen gedaan, dus ervaringen opgedaan in hun nog jonge leven. Deze gebruiken ze om beelden te vormen over alles om hen heen. Door een filosofisch gesprek aan te gaan, testen ze deze beelden en ideeën. Ze denken dan na over wat ze horen en passen eventueel dat beeld aan. Hierdoor gaan ze weer anders te werk en doen weer nieuwe ervaringen op. Zo blijft de cirkel steeds rond gaan.

Als je dan ook nog de 10 Jenaplanessenties erbij pakt, dan zie je dat je daar ook alle 10 punten op pakt.

Wanneer je er op deze manier naar kijkt, zie je wel de absolute meerwaarde van filosofie binnen het onderwijs en dan helemaal hoe het echt past bij het Jenaplanonderwijs.

Welke werkvormen passen goed bij de onderbouw'?

In alle boeken hebben ze het vooral over kinderen in de bovenbouw en het middelbaar onderwijs. Deze kinderen beschikken natuurlijk al over meerdere vaardigheden die nodig zijn voor goede filosofische gesprekken. Er zijn echt maar heel weinig voorbeelden te vinden over het filosoferen met de onderbouw.

In *twintig denkgereedschappen* (Cam, 2020) hebben ze de denkvaardigheden opgedeeld in 3 handige categorieën. Vanuit de basis gereedschappen leer je de kinderen aan hoe je een filosofisch gesprek voert. Zij hebben daar dan ook een aantal werkvormen aangekoppeld die je zou kunnen gebruiken.

In *filosofische verhalen voor kinderen* (Theije-Avontuur, 2013) en *filosoferen met kinderen* (Theije-Avontuur, 2011) werken ze altijd vanuit een verhaal dat wordt (voor)gelezen. Wat je hierbij merkt, is dat deze manier van een filosofisch gesprek vaak wordt toegepast in de onderbouw. Wanneer bepaalde prentenboeken aan bod komen praat je daar al extra over met de kinderen. Je kijkt dan al samen naar het thema in het boek, het probleem en bedenkt daarbij allerlei mogelijkheden met de kinderen.

Pablo Muruzábal Lamberti (filosofiedocent mb en bb bij ons op school, Promovendus geesteswetenschappen) heeft tijdens een gesprek aangegeven dat hij het filosoferen met kleuters als een uitdaging ziet. Je moet vooral niet te veel verwachten en kiezen voor onderwerpen die dicht bij hun belevingswereld liggen. Het gesprek moet niet langer dan 15 minuten duren in verband met de spanningsboog van die leeftijd. Hij raadt aan om het gesprek te openen met een verhaal of animatie, 15 minuten maximaal in gesprek te gaan en dan te zorgen voor een interessante/leuke verwerkingsopdracht. Probeer ook steeds te variëren hiermee. Voor hem heeft filosoferen met kinderen de voorkeur met een groepje van maximaal 10 kinderen.

Op filosovaardig.nl staat een mooi artikel over filosoferen met jonge kinderen (*Kleuters zijn misschien wel de beste filosofen die er zijn, filosofovaardig, z.d.*). Kleuters kunnen ook makkelijk filosoferen. Wel moet je hun uitspraken serieus nemen en goed kijken waar hun logica vandaan komt. Wanneer je daar echt naar kijkt, is het zo vreemd niet meer wat ze als argument geven.

Op dezelfde site, filosovaardig.nl, staat ook een special *Hoe kun je filosoferen met kleuters?* (*filosovaardig, z.d.*) In het artikel staan allemaal tips om te filosoferen met kleuters. Een van deze tips is het gebruik van plaatjes.

Daarnaast hebben jonge kinderen erg veel fantasie. Dit moet je juist zien als pluspunt. Zij zijn erg creatief in het bedenken van andere/nieuwe mogelijkheden en bekijk dit dan ook zo. Zoek gewoon naar het redeneren binnen die fantasie en herken de vaardigheden die ze dan toepassen. Een andere tip is het stellen van fantasievragen zoals: kunnen aardappelen binnen spelletjes spelen? Een laatste tip in het artikel was nog dat je met een kleinere groep kan filosoferen.

In het artikel *filosofieren, een waarde voor kinderen en stamgroepleider* (Bouwmeester, 1996) wordt er verwezen naar een SLOmap uit 1993 voor filosofie. Weliswaar bestaat deze uit allerlei lesjes en geen spontane activiteiten, maar is het een goede stap om daarmee te beginnen en je het filosoferen eigen te maken. Zowel de stamgroepleider en de kinderen moeten hierin groeien.

In het artikel *Filosofieren met kinderen Gewoon doen! uit mensenkinderen 117* (Rike, 2009), staan een aantal handige tips. Zo hebben zij een afspraak dat de kinderen gaan staan als ze iets willen zeggen. Op die manier is duidelijk wie er aan de beurt is. Daarnaast is het handig om de kinderen in de ik-boodschap te laten vertellen. Op die manier is het duidelijk dat het om jouw gedachten en mening gaat en niet om een feit. Birthe Rike geeft aan dat ze altijd start met een inleiding zoals: kijken of maken van een tekening, het bekijken van een toneelstuk, foto of voorwerp of het luisteren van een verhaal. Op die manier kun je in verschillende groepsgroottes aan de slag. Op www.kinderfilosofie.nl staan ook nog een aantal lessen die je volgens haar kunt gebruiken. Voor de stamgroepleider is ook nog een evaluatielijst gemaakt door Bartels en Anthone & Mortier. Zo kun je checken of je goed bezig bent en wat je eigen valkuilen zijn, zodat je hier aan kunt werken.

In *Mensenkinderen* jaargang 9, nummer 3 staat ook het artikel *Filosofieren met kinderen(2)- rijker* mag ook van Tjitse Bouwmeester. Hierin geeft hij aan dat het introduceren van de thema's kan door middel van het luisteren/lezen van verhalen, heet kijken naar videomateriaal en het bezig zijn met concrete handelingen. Hij zegt dat je binnen je eigen mogelijkheden bezig moet zijn met filosofische gesprekken. Het ideaal is natuurlijk dat je ingaat op de spontane vragen van de kinderen en deze goed doorpakt. Maar als dat nog niet lukt zijn er de lesjes uit de SLO-map of uit een aantal andere boeken die hij noemt om het filosoferen je eigen te maken.

Conclusie na het bestuderen van de literatuur

Na mijn flinke zoektocht naar informatie over filosoferen, de mogelijkheden daarbinnen en het nut ervan ga ik graag aan de slag om dit zelf ook echt uit te proberen met jonge kinderen. Wanneer je alle doelen en vaardigheden naast elkaar legt, zie je dat je enorm veel kan bereiken door te filosoferen met kinderen. Dat ieder kind er aan mee kan doen, dat het eigenlijk ook niet fout kan zijn, maakt misschien dat jonge kinderen juist graag mee doen aan dit soort gesprekken. Daarnaast vind ik het erg waardevol om de kinderen ook het creatieve leren daarbij eigen te maken. Dat zich dat verder ontwikkelt en niet steeds meer afneemt. Er zijn wel wat tegenstrijdige berichten over het filosoferen met kleuters, maar ook een flink aantal positieve ervaringen en artikelen die het juist wel aanraden. Wanneer ik deze lees, spreekt het me juist erg aan, omdat er veel eigenschappen worden genoemd die kleuters al zelf bezitten. Ze hoeven zich alleen nog maar te ontplooien.

Ik wil graag gaan onderzoeken welke filosofische werkvormen en activiteiten het jonge kind actief betrekken bij het gesprek, ze aandachtig kan laten luisteren en waar ze minimaal 10 minuten in geïnteresseerd zijn. Ook wil ik gaan kijken of ik ontwikkelingen zie op de aangegeven vaardigheidsgebieden. Ik wil dit graag onderzoeken, omdat ik, wanneer de resultaten positief zijn, filosofie structureel aan mijn lesplan wil toevoegen. Ik gun de kinderen de vrijheid, de creativiteit en de vaardigheden die ze hierbij nodig hebben en ontwikkelen.

8. Methode zichtbaar maken

In de literatuur ben ik verschillende werkvormen tegengekomen die je kunt gebruiken om te filosoferen met kinderen. Over het filosoferen met jonge kinderen is een stuk minder te vinden.

Vanuit al deze werkvormen kies ik er een aantal om uit te proberen in de stamgroep. Welke vormen sluiten wel aan bij het jonge kind en welke vormen werken echt niet. Daarnaast leg ik deze bevindingen naast de kringen van mijn directe onderbouwcollega's, zodat ik ook kan kijken of de werkvorm niet aansluit op de leeftijd van het kind of dat het misschien ook ligt aan de manier van aanbieden van mijzelf. Mijn collega's uit de parallelgroepen bieden dus dezelfde werkvorm aan hun in stamgroep. Ik wil de gesprekken in een grote kring, kleine kring en tijdens het spelwerken laten voorkomen. Bij de grote kring zullen alle kinderen (actief of passief) mee doen, maar bij de kleine kring en tijdens het spelwerken mogen de kinderen hiervoor kiezen. Deze kinderen willen op dat moment dus zelf graag filosoferend bezig zijn.

Omdat het vooral een praktisch stuk is, gaat het erop neer komen dat we dingen uit de literatuur gaan uitproberen, evalueren, opnieuw proberen en dan besluiten of het wel of niet werkt.

Daarnaast zullen we tegen allerlei dingen aanlopen. Zo heeft de literatuur het natuurlijk erg over de denkstappen die kinderen moeten maken en welke vaardigheden ze daarvoor nodig hebben. Nu is het zo bij de jonge kinderen dat zij nog niet al deze vaardigheden hebben ontwikkeld, waardoor wij waarschijnlijk minder ver komen in het filosofische gesprek. Het kan wel hele mooie gesprekken en inzichten opleveren, maar de doelen die je ermee in het oog hebt moeten uiteindelijk ook aan bod komen. Om dit te ondervangen wil ik steeds wanneer zoiets gebeurt, er theorie bij gaan zoeken. Hoe komt dit, is het misschien teveel gevraagd, welke stappen horen er nog voor, hoe begeleid je de kinderen om toch naar deze denkstap toe te gaan.

Wanneer dat stukje evaluatie en theorie zoeken weer is afgerond ga ik natuurlijk meteen daarmee aan de slag en probeer het weer uit.

9. Actieplan

Actie		Tijd
Probleemstelling / Beginsituatie	Goed formuleren van het probleem. Het is vooral iets praktisch.	September 2020
Theoretisch kader Algemeen	Op zoek naar wat is filosofie en waarom zou je het precies doen met de kinderen. Waarom past dit in het Jenaplan?	Oktober/ november 2020
Methode zichtbaar maken	Wat verwacht ik en hoe ga ik daar dan mee aan de slag. ?Hoe ziet mijn onderzoek er dus uit.	Oktober/november 2020
Uitvoering + tussenevaluatie ronde 1	Filosofische kringen uitvoeren, na elke les evalueren en dan theorie opzoeken.	Oktober/november/december 2020
Resultaten en conclusies ronde 1	Wat werkt wel, wat werkt niet, hoe heb ik dingen opgelost en hoe ga ik er verder mee aan de slag. Verwerken in theoretisch kader wanneer nodig.	December 2020
Uitvoering + tussenevaluatie ronde 2	Verder werken a.d.h.v. conclusies en resultaten van ronde 1. Wat moet nog verbeterd worden en wat voor nieuwe dingen kunnen eventueel toegevoegd worden.	Januari/februari 2020
Resultaten en conclusies ronde 2	Wat werkt wel, wat werkt niet, hoe heb ik dingen opgelost en hoe ga ik er verder mee aan de slag. Verwerken in theoretisch kader wanneer nodig.	Maart 2020
Aanbevelingen	Wat kan er nog onderzocht worden en waar wil ik zelf heel graag aan verder werken?	Maart 2020

10. Verslag resultaten cyclus één

In de afgelopen periode ben ik flink aan de slag gegaan met filosofie.

Samen met de kinderen hebben we in de onderbouw het filosoferen opgestart. Wel was het voor de kinderen steeds onduidelijk welke kring we nu gingen houden. Gelukkig konden we na een korte uitleg wel gewoon aan de slag. Er zijn verschillende werkvormen uitgetoetst. Deze staan ook in de notulen die als bijlage zijn toegevoegd.

10-11-2020 filosoferen aan de hand van een geluidsfragment.

Er zijn twee geluidsfragmenten uit Peter en de Wolf. De kinderen bespreken samen welke dieren het zouden kunnen zijn.

De kinderen (een groep van 24) waren meteen geboeid. Het is een zeer goede inleiding voor een filosofisch gesprek.

De kinderen hebben meteen allerlei ideeën bij het geluid dat ze horen. Uit enthousiasme beginnen ze al snel door elkaar te roepen en moet er regelmatig gevraagd worden of ze goed naar elkaar willen luisteren. Het is in het gesprek erg te merken dat de kinderen op verschillende niveaus zitten. Sommige kinderen hebben nog erg veel moeite met het verwoorden van hun gedachten, terwijl anderen hier geen moeite mee hebben. Ook kun je op deze leeftijd nog erg goed zien dat ze naar antwoorden zoeken die vlakbij hen ligt. Wat ze dus zelf hebben meegemaakt/gezien of wat er hen is verteld. Zo was er namelijk de vraag of het gefluit een tijger kon zijn. Dat kon niet volgens een paar kinderen, want tijgers fluiten niet. Weten we dat zeker? Ja, want vogels fluiten omdat zij brood met korstjes eten en tijgers eten vlees. Daarom kan een tijger niet leren fluiten.

Het is nog wel lastig om echte graafvragen te stellen. **De kinderen zijn nu eerst nog aan het leren om hun denken te verwoorden én om argumenteren te geven.** Ze zijn snel geneigd om te zeggen: gewoon, daarom.

In een kleinere groep zouden de kinderen waarschijnlijk beter tot een gesprek komen en ook merken dat ze regelmatig aan het woord komen. Nu zijn sommige kinderen erg op de achtergrond en andere juist op de voorgrond.

Wat levert dit voor mij op?

Tijdens dit gesprek zie je nog beter op welke manier kinderen denken. Of zij moeite hebben met het verwoorden van hun gedachten en vormen van een mening. Ook zie je hier de creatieve geesten terug op een manier, waar je ze bij rekenen en taal niet ziet. Ze komen met bijzondere oplossingen en verklaringen voor dingen. Waar het ene kind erg realistisch is, is het kind juist veel vrijer in het bedenken van mogelijkheden.

Wat levert het voor de kinderen op?

Tijdens zo'n eerste les is dit nog niet te zien. Wel denk ik dat het voor de kinderen dingen op gaat leveren. Zo kunnen ze straks hun gedachten onder woorden brengen, kunnen ze op eigen niveau meepraten zonder dat ze dan opvallen en gaan ze leren een mening te vormen en te beargumenteren.

03-12-2020 denkvierkanten

Er is een foto met 4 verschillende afbeeldingen erin. De kinderen bespreken welk plaatje er niet bij hoort. Voor elk plaatje is wel een aantal redenen te bedenken, dus ze gaan echt creatief aan de slag.

De kinderen (een groep van 24) hadden al snel een idee van welk plaatje er niet bij hoort en ook waarom. Wel wilden ze allemaal hetzelfde plaatje kiezen nadat het eerste kind het beargumenteerd had. Het is zeer lastig om de kinderen verder te laten denken. Ze gingen akkoord met het argument van de eerste leerling en stopten toen eigenlijk met denken. Het is flink trekken en zelf voorbeelden geven om te zorgen dat ze ook verder nadenken over de andere plaatjes. Ze vinden het wel erg leuk en je merkt bij het volgende denkvierkant dan ook dat ze jouw voorbeelden gebruiken om naar die plaatjes te kijken. Modellen is dus erg belangrijk. Dat was natuurlijk al bekend, maar ook bij het filosoferen hebben de jonge kinderen daar veel baat bij. Zo kunnen ze de denkstappen leren voordat ze echt gaan filosoferen. Dit komt eigenlijk weer terug bij die denkgereedschappen uit de theorie. Door de grote groep merk je ook dat er te weinig antwoorden mogelijk zijn om ze deze vaardigheden aan te leren. In een kleinere groep zou waarschijnlijk effectiever zijn.

Wat levert dit voor mij op?

Voor mij levert dit op, dat ik zie dat de kinderen nog moeite hebben met een eigen mening vormen in een groep. Je ziet dat ze snel meegaan in de mening van een ander en dan lastig daar vanaf te brengen zijn. Het bevragen van dat antwoord is dan nog niet echt mogelijk. Deze opdracht is duidelijk niet geschikt om te doen in grote groepen. Ik hoopte dat ze met creatieve antwoorden zouden komen, want die kun je hierbij goed verwachten. Ik weet nu dat ik dit in een kleinere groep op nieuw moet proberen. Ook kun je zien waar bepaalde kinderen mee bezig zijn op dit moment. Zo wist 1 kind een plaatje uit te sluiten op basis van de beginletters. Hij kijkt dus al verder dan alleen het plaatje binnen een thema, maar is dus ook al bezig met klanken.

Wat levert het voor de kinderen op?

De kinderen leren wel bepaalde denkstappen te maken door het modellen hiervan. Dit pasten ze ook toe op de volgende denkvierkanten. Verder bracht het niet veel op en konden ze zelf niet hun creatieve ideeën kwijt in de groep.

De scholen zijn helaas dicht, maar dat weerhoudt me niet van het uitproberen van de werkvormen. Thuis heb ik drie kinderen. Een tweeling van 6 en een kind van 4. Met hen heb ik ook een aantal dingen uitgetoetst. Dit is meteen een mooi moment om te kijken naar het verschil in grotere groep en met een klein groepje. En wat de kinderen doen als ze langer in een groepje filosoferen.

17-12-2021 Praatplaatjes : Wat is een cadeautje?

Er liggen een aantal plaatjes op tafel. Daarbij krijgen de kinderen de vraag: welk van deze plaatjes is een cadeautje? Ze zullen goed moeten beargumenteren waarom iets een cadeau is en zich ook in anderen moeten verplaatsen.

Bij de praatplaatjes zijn er allemaal plaatjes waar de kinderen naar kunnen kijken en over de vraag na kunnen denken. Ditmaal was de vraag: Wat is een cadeautje?

De hulp van de plaatjes is erg duidelijk. Het maakt ze ook enthousiast om mee te doen. Het is tastbaar en kan helpen bij het bedenken van een antwoord op de vraag.

Ze willen allemaal tegelijk beginnen, maar dat is niet handig. Ze krijgen even de tijd om na te denken en te zorgen dat ze het kunnen formuleren. Ze hebben het als eerste over welk van de plaatjes een cadeau zou kunnen zijn. Al snel kwamen ze erop dat je een cadeau geeft of krijgt. Een cadeautje maakt je blij. Devon bedacht dat de activiteit zelf ook een cadeau kan zijn, omdat dat iets is wat je heel graag doet en waar je dan dus blij van wordt. Er was ook een kort gesprek over of je ook een

stom cadeau kan krijgen. Dat als iets niet leuk is, dat het dan nog wel een cadeau is of juist niet. Een cadeau moet ook altijd ingepakt zijn volgens de kinderen. **Het laten geven van concrete voorbeelden zorgt ook dat ze beter nadenken over wat ze zeggen en zorgt ook dat ze af en toe hun ideeën bijstellen.** **Wel proberen ze met elkaar in discussie te gaan en kunnen ze wat bozig op elkaar reageren als ze niet hetzelfde vinden en ook wanneer ze op hun beurt moeten wachten. Daarnaast is het erg lastig om op de ander te reageren wanneer ze al iets anders in hun hoofd hadden om te zeggen.**

Wat levert het mij op?

Ik zie enorm enthousiaste kinderen die graag mee willen denken en hun mening kunnen verwoorden. Het is duidelijk dat ze baat hebben bij concreet materiaal om ze bij het onderwerp te houden. Na deze ronde van filosofie zie je ook de waarde van het eerst zelf na laten denken. Zo vormen ze echt hun eigen mening en hebben de tijd om dit onder woorden te brengen. In een kleine groep heeft elk kind de gelegenheid om regelmatig in te springen om iets aan het gesprek toe te voegen. Ze voelen zich zichtbaar gehoord en gezien en zijn alle 3 erg actief. Je hebt zelf ook de tijd om graafvragen te stellen en te zorgen dat er iets meer diepgang in het gesprek komt.

Wat levert het de kinderen op?

De kinderen voelen zich gehoord en gezien. Ze hebben veel inbreng en het zorgt ook dat ze actief meedoen. Doordat ze zo actief zijn denken ze veel meer en moeten ze dus ook meer gedachten verwoorden, voorbeelden bedenken en beschrijven en hun mening geven en eventueel bijstellen.

28-12-2020 FiloSofie Hoe weet je dat je ouders van je houden?

Het is een boek met daarin het thema houden van. In het boek staan een aantal vragen waar de kinderen over na gaan denken. Het is de bedoeling dat ze aan de hand van die vragen op een antwoord komen op de hoofdvraag: Hoe weet je dat je ouders van je houden?

Bij dit gesprek heb ik gebruik gemaakt van een boek met een aantal vragen erin. **Er is geen verhaal en geen echte inleiding.** Er staan wel voorbeeld antwoorden die je kunt bespreken met de kinderen. Met jonge kinderen lijkt me dat niet handig, omdat zij die antwoorden dan gebruiken en niet zelf verder denken.

De kinderen hebben deze keer goed nagedacht, maar er kwam niet veel uit. Ze hadden ook niet veel zin in deze werkvorm. **Ze vonden het meteen al saai en wilden er snel van af zijn.** Ze bedachten wel waarom ouders van je houden en dat dat belangrijk is, omdat ze voor je moeten zorgen. Ook hebben ze kort nagedacht hoe ze dat laten zien.

Wat levert het mij op?

Het was erg duidelijk dat deze werkvorm ze niet aansprak. Het kostte veel moeite om het gesprek aan de gang te houden en de kinderen er steeds weer bij te betrekken. Ik heb niet meer inzicht gekregen in hoe de kinderen denken en hoe zij bij die ideeën komen. Ik zal deze werkvorm nog een keer uitproberen met andere kinderen om te kijken of het aan de werkvorm ligt of aan het groepje kinderen.

Wat levert het de kinderen op?

Dat kan ik hier niet uithalen. Ik denk niet dat deze werkvorm echt iets heeft opgeleverd voor de kinderen, behalve tegen hun zin in mee doen aan het gesprek.

06-01-2021 Praatplaatjes: Wie is het meest gelukkig?

Er liggen een aantal plaatjes op tafel. Daarbij krijgen de kinderen de vraag: wie op deze plaatjes is het meest gelukkig? Ze zullen goed moeten beargumenteren waarom iemand gelukkig is en zich ook in anderen moeten verplaatsen. Wordt iedereen van hetzelfde gelukkig en hoe zie je dat?

Deze keer was de vraag bij de plaatjes: Wie is het meest gelukkig?

Deze keer heb ik met een praatstokje gewerkt, zodat de kinderen goed weten wanneer ze mogen vertellen. Het was bij deze ronde duidelijk dat ze al bekend zijn met de praatplaatjes. Ze weten wat er van ze verwacht wordt en ook hoe het gesprek ongeveer verloopt. Dat gaat toch volgens een bepaalde structuur. De oudste twee geven nu sneller uit zichzelf argumenten of verzinnen voorbeelden. Alle drie hadden ze in dit gesprek echt een eigen idee wat betreft het antwoord op de vraag. Ze luisteren naar elkaar en gaan ook op elkaar in. Dit moet wel begeleidt worden en gaat nog niet vanzelf. Ook beginnen ze er aan te wennen dat ze, door elkaar aan het woord te laten, verschillende kanten gaan zien bij een plaatje. Zo dacht Devon dat de dansende vader gelukkig zou zijn omdat hij lekker mocht dansen en dacht Ceres dat hij zo gelukkig was, omdat hij kon dansen met zijn vrouw en kind. Ze accepteerden dat verschil wel. Het is niet meer elkaar overtuigen van de eigen mening en anders bozig reageren. Uiteindelijk besloten ze dat Sinterklaas (het geven van cadeaus) iedereen gelukkig zou maken, want hij maakt anderen blij. En anderen blij maken, dat maakt iedereen gelukkig.

Wat levert het mij op?

Het is erg fijn om te zien dat herkenning van iets de kinderen meteen activeert. Ze gaan dan graag aan de slag en weten natuurlijk ook wat er gaat komen. Hierdoor begin je het gesprek makkelijker en verloopt het ook soepeler. Het is duidelijk dat een praatstok goed werkt. Deze moet ik er dus in houden en straks ook uitproberen met de hele klas. Je ziet de kinderen groeien en je ziet dus ook wat het effect van je filosofiegesprekken is. De basis wordt nu gelegd en dan kan ik straks er dieper op in en wordt het echt een filosofisch gesprek.

Wat levert het de kinderen op?

De kinderen weten wat er van ze verwacht wordt en kunnen meteen aan de slag. Je merkt dat ze nu eerst gaan nadenken voor ze iets zeggen en dat ze er dan ook van uit gaan dat ze argumenten of voorbeelden moeten geven. Hierdoor weten ze goed wat ze zeggen en verwoorden ze dingen ook een stuk beter. Ze beginnen ook elkaars mening en ideeën te accepteren, waardoor er een normaal gesprek wordt gevoerd dat niet uitdraait op een meningsverschil.

27-01-2021 Praatplaatjes Wat is een cadeautje?

Er liggen een aantal plaatjes op tafel. Daarbij krijgen de kinderen de vraag: welk van deze plaatjes is een cadeautje? Ze zullen goed moeten beargumenteren waarom iets een cadeau is en zich ook in anderen moeten verplaatsen.

Deze keer dezelfde werkvorm uitgetoet met een andere groep. De kinderen moesten even wennen, maar stonden wel open voor een filosofisch gesprek. Er waren een aantal hele enthousiaste kinderen die graag het woord hadden. De praatstok werkte redelijk goed. Bij meer oefenen zal dat vast beter gaan. Er zijn er ook een paar die snel zeggen dat ze het niet weten en waar je echt moeite moet doen om ze aan het denken te zetten.

De kinderen konden het niet eens worden. Er waren echt twee standpunten en die bleven er ook. De kinderen luisterden goed naar elkaar en dachten ook na over wat de ander zei. Het lastigst was om te bepalen wat een cadeautje nu eigenlijk was. Je merkt dan dat de kinderen er allemaal een andere betekenis aan geven.

Wat levert het mij op?

De bevestiging dat de praatstok werkt voor het beurten geven is fijn. Daar moeten we wat mee gaan doen. Daarnaast zie ik hoe belangrijk kinderen het vinden om een mening te hebben en er een soort

standpunt van te maken. Ze staan niet allemaal open om hun mening aan te passen. Ze sluiten zich eigenlijk af voor de argumenten van de anderen en blijven dan herhalen wat ze al eerder hebben gezegd of kunnen niet uitleggen waarom ze het vinden. De kinderen die er wel voor open staan kunnen ook beter voorbeelden geven voor hun standpunten. Die hebben er echt beter over nagedacht. Het is dus ook nodig om met de kinderen te bespreken dat je iets kan vinden op basis van wat je hebt ondervonden, maar dat dat niet vast staat en gewoon kan veranderen wanneer je meer ervaringen/kennis hebt opgedaan. Dat dit een heel normaal proces is.

Wat levert het de kinderen op?

De kinderen leren het proces van een mening geven, voorbeelden bedenken en het verwoorden hiervan. Ze leren ook dat anderen misschien betere argumenten hebben voor hun antwoord en dat het dan dus kan zijn dat je je mening aanpast. Dat je op die manier steeds heen en weer kan bewegen zodra je meer informatie krijgt. Dat je denken niet vast staat en dat het juist heel goed kan zijn om met een ander mee te gaan wanneer nodig. Je hoeft niet perse je eigen antwoord vast te houden.

22-02-2021 Denkdobbelen

Het is een dobbelspel, waarbij er 4 denkwolken zijn. In elke wolk staan bepaalde woorden zoals een vraagwoord, een zelfstandig naamwoord of werkwoord. Door in elke wolk te dobbelen komen er steeds weer nieuwe, rare, vragen. Daar proberen ze een antwoord op te vinden.

Denkdobbelen is een soort spelvorm waarbij willekeurige woorden in denkwolken worden geplaatst. Wanneer je dan met dobbelstenen een bepaalde vraag dobbelt is dit vrijwel altijd een hele rare vraag. **Dat maakt dat het wel een grappige vorm is en dat de kinderen veel creatiever moeten denken. Het is door de vragen wel wat lastiger uit te diepen met jongere kinderen denk ik. Dit groepje komt wel tot een antwoord, maar vinden al snel dat ze de vraag hebben beantwoord.** Na 2x dobbelen waren ze er wel klaar mee. Je moet deze werkvorm dus niet te vaak doen. Daarnaast kan het alleen met een klein groepje als je het als spel wilt gebruiken.

Wat levert het mij op?

Je kunt bij deze werkvorm snel zien wat de creatieve denkers zijn en welke daar nog moeite mee hebben. Ook valt het op welke kinderen open staan voor nieuwe gedachten en vinden het niet meteen raar om over zulke dingen na te denken. De kinderen die dus vastzitten daarin pik je er zo uit, waardoor je die eerst andere werkvormen kan laten doen waarbij ze het creatief denken oefenen. Het is wel echt een werkvorm die voor creatieve denkers erg leuk is om uit te voeren. Het is ook makkelijk om er een verwerking bij te bedenken. De werkvorm kan dus goed op een planbord.

Wat levert het de kinderen op?

De kinderen kunnen hierbij echt hun creatieve ei kwijt. Het is heel anders dan wat er normaal van ze wordt verwacht en dat vinden ze ook echt heel leuk om te doen. De kinderen kunnen zo op een heel andere manier nadenken en kan ook echt alles. Dit daagt uit tot creatief denken en staan ze open voor nieuwe, andere, 'rare' dingen.

11. Beschrijvingen bijstellingen interventie

Wat goed te merken is, is dat de kinderen echt moeten groeien hierin. Ze hebben behoefte aan herkenbare werkvormen en niet aan te groot aantal van die werkvormen. Ze kunnen gemiddeld 20 minuten geconcentreerd bezig zijn met een vraag, mits ze dit in een kleine groep doen. Wanneer je in een grote groep gaat filosoferen doen veel kinderen niet meer actief mee. Ze hangen wat achterover en luisteren naar de anderen óf gaan erdoorheen praten. In de kleinere groepen doen ze juist allemaal actief mee. Je merkt duidelijke verschillen tussen de kinderen, maar je ziet ook dat ze voorbeeld aan elkaar nemen. Op dit moment heb ik alleen nog gebruik gemaakt van een aantal materialen om echt een gesprek te kunnen voeren, maar nog geen actieve werkvormen waarbij de kinderen lekker bezig kunnen zijn. Ik denk dat dit juist een mooie afwisseling zou zijn van de kringen. Daarnaast zullen die werkvormen in kleinere groepen kunnen en kan deze opdracht verwerkt worden op het planbord. Het mooie van de filosofische gesprekken vind ik, is dat de kinderen van alle niveaus mee kunnen doen en dat dit dan niet opvalt. Hierdoor voelen ze zich echt vrij om hun eigen gedachten onder woorden te brengen. Ik denk dat de actieve werkvormen ook echt alle kinderen uit kunnen dagen en daarom een meerwaarde is in je onderwijs. Ik ga komende periode hier op inzetten naast de vaste filosofiekring in mijn ritmisch weekplan.

Wat ook is aangeraden in de cursus die we hebben gevolgd van het Kunstgebouw, is dat we met de groep een ritueel bedenken om de filosofiekring te starten. Wanneer je dat samen met de kinderen doet wordt het eigen, hebben ze er meer zin in en is het duidelijk welke kring we gaan beginnen. Dit is dus ook een idee voor komende periode om te gaan bedenken en kijken of dat iets is wat echt een aanvulling is voor de kring.

Nadat we de cursus hebben gevolgd heb ik ook de praatstok uitgeprobeerd. Dit werkt echt heel prettig. Wel is het steeds iets anders, dus ga ik met de kinderen een voorwerp bedenken en versieren speciaal voor de filosofiekring.

Ook ben ik de afgelopen periode erg benieuwd geworden of andere Jenaplanscholen filosoferen met de kinderen en hoe zij dit ervaren. Wat vinden zij dat dit de kinderen en henzelf oplevert? Ik ga hiervoor een enquête opstellen en deze naar een groot aantal jenaplanscholen sturen. Ik hoop dat er toch een aantal bereid zijn om deze korte enquête in te vullen.

Wat ik soms nog een beetje mis in de gesprekken is de diepgang. Ik ben nu nog vooral bezig met het leren van het beargumenteren van je antwoord, het verwoorden van je gedachten en het ingaan op elkaar. Dit is natuurlijk de basis en moet goed zijn gelegd, maar ik ben ook heel benieuwd of ik de komende periode nog genoeg gesprekken kan voeren om te zien of er al wat meer diepgang mogelijk is bij deze leeftijd. Door corona loop ik toch een beetje achter op de planning, al heb ik niet geheel stilgestaan.

12. Verslag resultaten cyclus twee

08-03-2021 Fotoverhalen: wat zit er in het doosje?

Een foto van een zilveren doosje, de kinderen bedenken wat er in zou kunnen zitten en tekenen dit vervolgens.

Deze werkvorm vond plaats tijdens het speelwerken. **Het is een hoekactiviteit waar de kinderen voor kunnen kiezen. Dit maakt dat de kinderen een heel bewuste keus maken om aan de slag te gaan hiermee.** Hij is heel actief met een verwerkingsvorm. Hierdoor is het een vrij kort gesprekje, maar kunnen ze dat daarna zelf verder uitwerken.

Er kwam uit dat het doosje in India was gevonden, maar dat het op slot zit. De sleutel heb ik helaas niet, maar ik wil wel weten wat er in zit. Samen kijken we naar wat er nu in dat doosje zou kunnen zitten. Wat hierbij opviel was dat het ene kind het koppelt aan het thema en dus iets bedankt vanuit het boeddhisme en hindoeïsme en de ander gewoon wat hij/zij zelf wil. Er was een kind dat er geld in deed voor de armen, want je moet delen en andere helpen. Maar er was er ook een die er een taart in stopte, omdat eten lekker is en dat berg je dan goed op. **Elk kind kon op zijn of haar eigen niveau aan de slag met de opdracht. Dit is erg prettig. Wel merk je dat als er in het groepje een idee wordt geopperd wat de rest ook wel bevalt, ze uiteindelijk allemaal hetzelfde gaan tekenen.** Zelfs al zeiden ze in het gesprek er voor iets heel anders. **De kinderen leren in deze korte gesprekjes wel goed op elkaar reageren in plaats van alleen zeggen wat zij zelf vinden.**

Wat levert het mij op?

Bij deze opdracht en hoeveelheid kinderen (max 4) kun je goed zien waar elk kind mee bezig is en hoe creatief ze zijn. Het ene kind bedenkt makkelijker mogelijkheden dan het andere kind. Je ziet wie echt zelf nadenkt en welke voorzichtig een ander volgen. Ook was met deze opdracht goed te peilen in hoeverre de kinderen met het thema bezig waren en wat ze ervan hebben opgepikt. Het handigst vind ik ook dat het in het speelwerken zit en dat je er weer niet speciaal voor in de kring hoeft te gaan zitten. Ook kiezen deze kinderen er bewust voor, waardoor ze enthousiast met je aan de slag gaan.

Wat levert het de kinderen op?

De kinderen kunnen echt op eigen niveau aan de slag. Ze hoeven daarnaast ook niet lang stil te zitten en een lang gesprek te voeren. Dit zorgt dat ook jongere kinderen hier sneller voor kiezen en lekker aan de slag kunnen. Per kind is er genoeg tijd om gehoord te worden en hierdoor denken ze ook meer na en reageren ook beter op een ander. Ze hebben niet het gevoel dat ze vlug hun eigen idee in de groep moeten gooien. Hierdoor merken ze ook dat hun gedachten en inbreng er ook echt toe doet. Ze kunnen ook zelf tijdens het verwerken samen door praten over het onderwerp en hun tekening daarop aanpassen als zij dat nodig vinden. Het heeft een eindproduct dat houvast geeft bij het vertellen in de evaluatiekring. Ze zijn dan ook echt trots op de tekening.

30-03-2021 Verhaal: nieuwe namen

Een verhaal uit een boek met filosofische verhalen, daarna samen bespreken hoe je aan naam komt, wat het is en of het vaststaat. De kinderen bedenken uiteindelijk zelf ook een nieuwe naam voor iets.

Het is een verhaal uit een boek met filosofische verhalen. Het gaat over een jongen die op school zomaar alles een andere naam geeft. De wolken worden melkpakken genoemd en de bomen zijn tandenborstels etc. De kinderen in de klas vinden het maar raar, maar wel grappig. De vraag bij het verhaal is: Kun je dingen zomaar een nieuwe naam geven?

De kinderen vonden het erg grappig. Ze deden graag mee en hadden ook echt al een idee erover. Ze kwamen er vooral uit dat mensen namen echtere namen zijn dan de namen van spullen. Ook kun je niet zomaar de namen verwisselen of iets nieuws bedenken, want dan weet niemand waar je het over hebt.

Ook zat er aan het eind een opdrachtje bij dat ze in tweetallen een ding in de klas een nieuwe naam moesten geven. Dit vonden ze enorm lastig. Ze vonden een oplossing door te rijmen of de naam van spullen te verwisselen. Slechts 2 duo's hebben echt iets nieuws bedacht en durfden dat ook aan.

Wat levert het mij op?

Het gebruiken van een verhaal is heel handig. De kinderen zijn dat al gewend. Ook durven ze dan gewoon sneller iets te vertellen. Tijdens de opdracht zag je dat de kinderen het enorm moeilijk vinden om iets te bedenken. Je zag aan de lichaamshouding dat ze zich ongemakkelijk voelden. Ze zijn niet gewend om dat soort dingen te doen. Tijdens de ronde aan het eind zag je wel dat ze het steeds makkelijker vertelden. De eerste duo's deden het nog heel voorzichtig, maar omdat niemand het raar vond ging de rest vanzelf. Je ziet aan deze oefening dat er nog veel te halen valt op het gebied van creatief denken en dat daarna ook laten zien.

Wat levert het de kinderen op?

Ik denk dat de kinderen met dit soort opdrachten gaan wennen aan de creatieve oplossingen. Ze leren zo dat creatief denken normaal is en ook goed is. Wat hen normaal is afgeleerd, moet gewoon weer eigen worden. Ze voelen zich vrijer wanneer ze alles gewoon mogen laten zien. Dat kwam ook naar voren tijdens de ronde van vertellen van het nieuwe woord. De voorzichtigheid van de eerste duo's ging weg.

14-04-2021 Verhaal: De dikke man

Een verhaal voorlezen uit een boek met filosofische verhalen. Daarna kijken wat geluk nu eigenlijk is.

Aan de hand van een filosofisch verhaal over een dikke man op een bankje in het park. Twee vriendinnen krijgen de vraag of zij net zo gelukkig zijn als hem, want hij is echt heel erg gelukkig. Aan het eind van het verhaal zitten de meiden giechelend op het bankje en hebben ze niet door dat de man verdwenen is. De vraag aan de kinderen is: zijn de meiden gelukkig?

Het komt vanuit een verhaal, dus de kinderen kunnen snel mee hierin. Ze luisteren graag naar verhalen en kunnen dus goed luisteren en denken graag mee. In dit boek staan ook een aantal voorbeeld vragen die je aan de kinderen kan stellen om er wat dieper op in te gaan. Deze manier van filosoferen is goed te doen in een grote kring.

Wat levert het mij op?

Het is een hele ontspannen manier van beginnen aan je filosofiekring. Je leest zo vaak voor, dat dit ook heel makkelijk is om te beginnen. De vragen die je er na stelt gaan alleen iets dieper dan je

misschien bij 'gewoon' voorlezen zou doen. De kinderen reageren graag en ook de jongere kinderen doen graag mee. Hierdoor kost het vrijwel geen moeite om iets uit hen te krijgen.

Wat levert het de kinderen op?

Het luisteren naar een verhaal en daarna vragen beantwoorden zijn ze gewend. Hierdoor is het voor hen heel veilig om mee te doen aan het gesprek. Ook de jongere kinderen durven snel mee te praten. Je merkt dat de oudere kinderen toch ook goed daarop kunnen reageren en zorgen dat de jongere kinderen ook een beetje mee gaan in wat zij denken. Ze bekijken het dan ook vanuit de ander en kiezen vervolgens zelf of zij daarin mee zouden willen gaan of niet.

Conclusie

Na een onderzoek heb je natuurlijk altijd een conclusie. Daar heb ik in dit geval de doelen nodig. Hiervoor maak ik gebruik van twee verschillende dingen. Als eerste trek ik mijn conclusie aan de hand van de SLO doelen en daarna aan de hand van de te behalen doelen d.m.v. het filosoferen.

SLO doelen: mondelinge taalvaardigheid

Door te filosoferen met kinderen voeg ik een nieuw soort gesprek aan het lijstje toe. Dit past allemaal bij het kopje *gesprekken voeren*. De gesprekken zijn op dit moment nog allemaal gepland. Wel zorgen ze dat de kinderen met elkaar overleggen en soms discussiëren. Daarnaast gebruik ik bij jonge kinderen regelmatig een verhaal of gebeurtenis.

Uiteraard moesten de kinderen gebruik maken van de elementaire gespreksregels. Waar de kinderen bij filosofie baat bij hadden was een praatstok. Deze gaf duidelijk aan wanneer iemand aan de beurt was. Ook moesten ze goed naar elkaar luisteren om te kunnen reageren op elkaar. Samen met de gesprekleider wordt steeds teruggekeken en kort samengevat wat er gezegd is in het gesprek. Hierdoor kijken ze ook samen naar de inbreng die zij hebben gedaan en of dit uiteindelijk ook kan leiden tot een conclusie.

Wanneer je dan naar het kopje *luisteren* kijkt, zijn we druk bezig geweest met de aanbodsdoelen : luisteren naar de mening van anderen, informatie over concrete onderwerpen, luisteren naar verhalen en belevenissen van anderen en vragen over woordbetekenis wanneer dat het begrip belemmert wordt daar ook hard aan gewerkt. De kinderen moeten verduidelijking vragen van het vertelde. Dat zij de woorden op de zelfde manier betekenis geven en daar dan ook juist op in gaan. Ze hebben al een keer gesproken over namen en de betekenis daarvan en dat niet iedereen dezelfde woorden ergens voor gebruikt. Maar ook dat tijdens het vertellen je bepaalde woorden kiest, die een ander dan niet altijd begrijpt. Om dan adequaat te kunnen reageren zullen ze zelf om verduidelijking moeten vragen. Nu is dat nog vaak door de stamgroepleider gedaan, maar de kinderen nemen dat steeds meer zelf over. Daarna vormen ze een eigen mening, geven die en reflecteren uiteindelijk ook weer op hun eigen visie op iets en passen deze eventueel aan.

Dan is er ook nog het kopje *spreken*. Hierbij worden ook veel doelen behandeld. Zo vertellen ze voor een vertrouwd publiek: de eigen stamgroep. Ze vertellen dan ook over een ervaring en gebeurtenis om dingen te verduidelijken. Daarnaast moeten ze steeds in gaan op wat de ander heeft gezegd, maar wel bij het gespreksonderwerp blijven. Ze gebruiken nieuwe woorden die ze van elkaar overnemen en gebruiken deze in hun reactie. Ook zijn ze uiteraard druk bezig met het verstaanbaar maken van zichzelf. Ze moeten duidelijk spreken, vloeiend en met intonatie. Omdat het echt hun eigen visie ergens op is, merk je ook dat die intonatie goed geoefend wordt. Dat is wel anders wanneer ze iets dat ingestudeerd is moeten overbrengen.

Doelen volgens de literatuur over filosoferen

De doelen van uit de literatuur nog even op een rijtje:

Filosoferen leert kinderen op een systematische wijze onderzoeken. Zij moeten onder andere hun eigen gedachten analyseren, beargumenteren van deze gedachten/mening en onderscheid maken tussen wel opmerkingen/gedachten er wel of juist niet toe doen. Daarvoor hebben zij de volgende vaardigheden nodig:

- Luisteren naar anderen
- Op heldere wijze communiceren
- Zaken ter discussie stellen
- Beargumenteren
- Vanuit meerdere perspectieven kijken
- Door inzichten van standpunt kunnen/durven veranderen
- Logisch redeneren
- Kritisch nadenken
- Creatief nadenken
- Over het algemeen coöperatief en constructief zijn
- Gewend zijn met andermans gevoelens en zorgen rekening te houden

De vaardigheden zul je wel herkennen uit de SLO doelen. Eigenlijk voldoet filosoferen aan bijna alle aanbodsdoelen van de SLO doelen – Mondelinge taalvaardigheid. Deze vorm van gesprekken voeren is dus eigenlijk echt van toegevoegde waarde op je gesprekken met kinderen.

Het enige punt dat niet terug te vinden is in de SLO doelen – Mondelinge taalvaardigheid is het creatief denken. Maar de waarde hiervan wordt dan wel weer heel mooi weergegeven in de Literatuur over Jenaplanonderwijs.

Het voldoen aan dit doel is best lastig gebleken tijdens mijn onderzoek. De kinderen vinden het lastig om zo vrij en creatief te denken. Ze zijn snel geneigd over de geijkte paden te lopen die ze zijn aangeleerd. Wel begon ik aan het eind wat meer creativiteit te zien. Daarom denk ik dat, wanneer je dit structureel met ze doet, ze hier echt vrij in worden en kunnen groeien.

13. Consequenties voor de kinderen/ andere stamgroepen/ team/school

Consequenties vind ik bij dit onderwerp een erg groot woord. Ik denk dat je het beter kan hebben over opbrengst.

Helaas kon ik door corona mijn planning niet helemaal aanhouden. Vooral tijdens de 2^e cyclus had ik een probleem. We gingen niet alleen in een lockdown, maar toen we daarna eindelijk weer lekker aan de slag mochten moest mijn klas in Quarantaine voor 10 dagen. Daarna moest mijn zoontje in quarantaine, waardoor ik automatisch ook thuis moest blijven om voor hem te zorgen. In dezelfde periode waren we ook allemaal ziek geworden en zaten we weer allemaal thuis.

Toch houdt dit mij allemaal niet tegen. Ik heb helaas maar 3 filosofische gesprekken kunnen gebruiken voor deze cyclus, maar ik ga er zeker mee door.

Wat wij in de onderbouw hebben gedaan, is echt het eigen maken van filosoferen met de kinderen. Het is geborgen in ons kringendocument en is nu standaard onderdeel van het onderwijs.

Er is wel degelijk te zien dat het filosoferen met kinderen ook echt iets opbrengt. Je kunt veel beter zien hoe kinderen denken, wat hen bezig houdt en hun creativiteit inzetten. Ze luisteren goed naar elkaar, leren beargumenteren en op elkaar in spelen. Dit zie je terug in alle kringen die je vervolgens hebt, omdat dit wel echt een basis is voor een kring in het Jenaplan onderwijs. Het is niet alleen een kring waarbij kinderen iets vertellen tegen de leerkracht, maar echt een gesprek onderling. Waarbij in de onderbouw de stamgroepleider dit wel echt nog leidt, maar dit uit kan groeien tot het zelfstandig uitvoeren van een filosofisch gesprek.

14. Aanbevelingen voor verder onderzoek

Het zou mooi zijn als er zou kunnen worden onderzocht wat het effect is van filosofie in de stamgroep op een Jenaplanschool gedurende de gehele schoolloopbaan. De start daarvan zou natuurlijk per stamgroep moeten zijn. Is er dan daadwerkelijk een verschil in het sociale aspect dan de andere stamgroep? Kunnen de kinderen zich inderdaad beter inleven in elkaar en vanuit andere perspectieven kijken. In verband met Corona heb ik ook niet genoeg kunnen uitproberen in de groep om te kijken of het creatief denken wordt bevorderd. Het was wel te merken dat ze daar veel moeite mee hebben. Het maakt de kinderen onzeker en ze weten niet goed wat er van ze verwacht wordt in het begin. Ik ben erg benieuwd of dit getraind kan worden, want hoe verder de kinderen in hun schoolloopbaan komen, hoe meer dat creatieve afgestompt wordt.

Omdat ik dit graag wil weten, ga ik zelf gewoon verder met filosoferen in mijn onderbouwstamgroep. Samen met mijn onderbouwcollega's gaan we verder kijken naar wat het opbrengt, welke werkvormen er nog meer goed bij passen en gaan we kijken of we de kinderen toch vrijer krijgen qua creativiteit. Ik ga op zoek naar filosofische verhalen en activiteiten die de creativiteit van de kinderen kunnen bevorderen. Zo ga ik zelf in ieder geval aan de slag om die creatieve eigenschap in de kinderen weer boven te krijgen.

Binnen Jenaplanonderwijs ondersteunen wij juist creatieve geesten, maar is al wel te merken dat kinderen niet altijd die vrijheid voelen en het zich niet gewoon maken om zo te denken. De kaders van de samenleving staan blijkbaar toch erg sterk.

15. Evaluatie en reflectie op proces en product

Wat ik vooral heb geleerd tijdens het onderzoek voor mijn meesterstuk is dat mensen te veel volgens vaste regels denken. Volwassenen doen dit enorm graag, waardoor het de kinderen wordt afgeleerd om creatief te zijn. Volwassenen noemen een leuke tekening al creatief, maar wanneer je echt anders denkt mag dit vaak niet of vinden zij het lastig om hiermee om te gaan.

Bij de onderbouw zie je dit al terug. De kinderen zijn wel nog vrijer, omdat zij gewoon nog heel open in het leven staan. Je merkt dat je hen sneller aan kan leren om te mogen denken, te mogen vinden en dan dit alles ook te verwoorden. Dat dit enorm waardevol is en dat je dat juist met elkaar moet delen.

Ik wilde in het begin meteen op de creativiteit gaan zitten, maar dat is wel een grote stap voor de jonge kinderen om mee te beginnen. Zij hebben eerst de kleine stapjes nodig die bij het denken en delen van je gedachten hoort. Ze moeten goed leren verwoorden en beargumenteren. Ook moeten ze leren dat je eerst goed nadenkt, dan wat zegt en dat je ook luistert naar anderen. Dat je vanuit die kant leert kijken en daarop kan aanpassen wat jij zelf vindt. Dat dat heel normaal is en juist goed. Je hoeft niet per se aan je eigen ideeën vast te houden. Jonge kinderen willen het graag goed hebben en hebben het grijze vlak tussen het goed en fout hebben nog niet helemaal door.

Voor mezelf was het ook een heel proces. Ik stond er erg nuchter tegenover. Filosoferen, dat is toch een beetje zweverig praten over dingen zonder echt iets zinnigs te zeggen?

Dat had ik dan toch even mis!

Wel had ik de cursus en de observaties bij de filosofiedocent echt nodig om dit in te zien. Ook was het erg fijn dat wij het bouw breed hebben aangepakt en je zo samen kon sparren over dingen. Hierdoor sta je er niet alleen in en kun je echt dingen delen.

Het product is niet wat ik ervan hoopte. Ik hoopte zelf op flink veel gesprekken met de kinderen, zowel in grote als in kleine kringen. Zo zou ik dan veel meer informatie naast elkaar neer kunnen leggen en er een goede conclusie uit trekken. Voor mezelf is het onderzoek in ieder geval nog niet afgerond en ga ik er gewoon mee door. Ik wil toch helder hebben wat de opbrengsten zijn van de kinderen die de komende 2 jaar nog bij mij in de stamgroep zitten. En ik duik toch ook nog eens dieper in het creatieve denken stimuleren. Want wie weet lukt het bij de oudste kleuters die wij hebben wel nu ze wennen aan het filosoferen en dus ook bij de basisstappen die daarbij horen.

16. Literatuurlijst

- 1) Hidma, M. en Algera, E. (2012) *Filosoferen in het basisonderwijs*, Amsterdam: Wetenschapsknooppunt.
- 2) Velthausz, F. en Winters, H. (2017) *Jenaplan, school waar je leert samenleven*, Zutphen: NJPV
- 3) Both, K. (1997) *Jenaplanonderwijs op weg naar de 21^e eeuw*, Amersfoort: CPS
- 4) Cam, P. (2020) *Twintig denkgereedschappen*, Levendig Uitgever
- 5) Theije-Avontuur, N. de (2013) *Filosofische verhalen voor kinderen*, Katwijk: Panta Rhei
- 6) Theije-Avontuur, N. de en Kaniok, L. (2011) *Filosoferen met kinderen*, Katwijk: Panta Rhei
- 7) Bartels, R.; *Waar blijft de dag van gisteren?*; *Mensenkinderen* jg21 nr. 5 mei 2006, p.14
- 8) Bouwmeester, T.; *Filosoferen met kinderen (2)- rijker mag ook*, *Mensenkinderen* jg 9 nr. 3, p. 12-15
- 9) Bouwmeester, T.; *Filosoferen, een waarde voor kinderen en stamgroepleiders*, *Mensenkinderen* jg 11, nr. 3, p77-83
- 10) Rike, B.; *Filosoferen met kinderen gewoon doen!*; *Mensenkinderen* jg 24, nr. 5, p30-32
- 11) Boes, A.; *Gesprekken in de kring*, NJPV
- 12) filosovaardig (z.d.) [Hoe kun je filosoferen met kleuters? | special | Filosovaardig.nl](#)
- 13) SLO- kerndoelen mondelinge taalvaardigheid
- 14) filosovaardig (z.d.) [Kleuters kunnen prima filosoferen en abstract denken \(filosovaardig.nl\)](#)
- 15) cursus gevolgd via het Kunstgebouw: *Filosoferen met verhalen en gedichten*. Trainer: Marlies Rijkers

17. Bijlagen

Observatie Pablo Middenbouw 03-11-2020 10 kinderen 30 min

Pablo had praatplaatjes mee.

Terugkijken op de vorige les. Doorgeefstok voor het woord. Vraagt ook of het antwoord op de vraag gevonden was.

Gebruik voor het WAAROM en daardoor zeggen de kinderen OMDAT. Vraagt ook veel voorbeelden.

Pablo laat kaartjes zien. De kinderen vertellen ook wat er op staat. Het zijn 11 kaartjes.
Vraagt erbij: van welk van deze dingen word je het gelukkigst? En wat is dan gelukkig zijn?

Waarom word je gelukkig van pannenkoeken? Omdat het heel lekker is. Word je van alle lekkere dingen gelukkig? Nee! Kun je een voorbeeld noemen van iets lekkers waar je niet gelukkig van wordt? Spruitjes.

Wie lusten er pannenkoeken? Worden jullie gelukkig van pannenkoeken? Ja en Nee antwoorden

Ik word blij van pannenkoeken.

Is blij hetzelfde als gelukkig? Ja en nee antwoorden

Ja, want het is hetzelfde.

Klopt dat? Vind jij dat ook?

M: niet echt. Blij is dat je blij bent. Maar van snoep word ik niet gelukkig, want als ik er 1 krijg wil ik er nog 1 en dat mag niet. Dan ben ik niet gelukkig. Ik vind het wel lekker en wordt er blij van. Ik word wel heel gelukkig van snoepjes.

Pablo: Is dat voor jullie ook zo?

R: in cadeaus zit speelgoed en dan kun je lekker spelen.

Pablo: word je gelukkig van spelen met speelgoed?

R: ja, want dat wil ik hebben.

Ba: van snoepjes word ik niet gelukkig, want er zit suiker in en dat is slecht voor je.

Bo: daar heeft hij gelijk in, want als je er 1 wilt dan wil je er steeds meer. En dat kan niet.

Pablo: is blij dan hetzelfde als gelukkig?

Bo: blij is gewoon blij zijn en bedankt zeggen. Gelukkig zijn, dan wil je wel een dansje doen. Het zijn verschillende woorden, dus het is ook iets anders.

M: dat klopt niet, want als je in een andere taal het zegt, betekent het wel hetzelfde, maar is het toch een ander woordje.

Pablo: Bo, wil je daar wat op zeggen?

Bo: ik heb een kleine vergissing gemaakt. Yes en ja betekenen hetzelfde, maar toch een ander woord. Ze horen wel bij elkaar.

Pablo: ik begin me er toch echt in te verdiepen. Interessant.

Ba: de achtbaan is leuk, daar word ik gelukkig van.

Pablo: is alles wat leuk is ook gelukmakend?

Be: ja

Pablo: kun je iets noemen wat leuk is, maar niet gelukkig maakt?

Be: een boek lezen, want dan leer je ook iets. Het is ook geen eten of spelen.

Ba: als je leest, dan eet je niet en dan zorg je niet goed voor jezelf.

Pablo: heeft geluk dan iets te maken met gezondheid?

Ba: ja en nee, want zo'n snoepje is ongezond. Zo'n achtbaan is veel groter, dus maakt gelukkiger.

Bo: (geeft een vreemd antwoord over huidskleur, jezelf mogen zijn als je er anders uitziet. Het is niet duidelijk wat hij wilt zeggen en hoe het aansluit op het gesprek)

Pablo: ik snap niet waarom je dat zegt. Kun je het uitleggen?

Bo: nee.

Pablo: dan moet ik helaas het gesprek afronden. Het is alweer tijd om terug te gaan naar de klas.

Bedankt voor het gesprek.

Geluidsfragment Peter en de wolf →Vogeltje

Kay: het klinkt als een vogeltje door het gefluit.

Stamgroepleider: is het een vogel? Waarom?

Kay: omdat ik een fluit hoor.

Stamgroepleider: wie is het er daar mee eens?

Sofie: Ja, want het is echt gefluit.

Stamgroepleider: Denkt iemand dat het iets anders is?

Cas: een tijger

Cesur: een tijger kan niet fluiten, die brult

Nathan: hij spreekt een andere taal.

Stamgroepleider: klopt het dat als je een andere taal spreekt je niet kan fluiten?

Cesur: ja dat klopt, want wij spreken Turks maar kunnen niet fluiten

Hilal: ik spreek Turks en kan wel fluiten.

Stamgroepleider: dus als je een andere taal spreekt, kun je misschien toch fluiten

Sophie: dieren kunnen niet fluiten

Cato: ik zag in een filmpje over een tijger en daar brulde hij, volgens mij zeiden ze daar ook dat een tijger niet kan fluiten, maar dat weet ik niet zeker.

Nathan en Kay: vogels zijn dieren en kunnen fluiten

Cesur: vogels fluiten omdat zij brood met korstjes eten en tijgers eten vlees. Dus een tijger kan niet fluiten.

Nieuw fragment → de wolf

Stamgroepleider :Zouden dit ook de vogels zijn?

Cesur: nee want hij gaat harder en dan zachter.

Stamgroepleider: Wat horen we eigenlijk? Wat voor soort geluid is het, hoe klinkt?

Jools: het is een spannend geluid.

Stamgroepleider: hoe komt het dat het spannend is?

Jools: het is snel en laag.

Stamgroepleider: welk dier zou dit kunnen zijn?

Jesiah: een leeuw

Stamgroepleider: waarom denk je een leeuw?

Jesiah: omdat het geluid op het geluid van een leeuw lijkt.

Lauren: een beer, omdat het groot is. Het geluid klinkt groot.

Stamgroepleider: En wat denk jij Mikai?

Mikai: ik weet het niet.

Stamgroepleider: is het een groot of klein dier?

Mikai: klein dier in een grot. Ik weet niet wat voor dier het is.

Kay: ik weet wat het is. Een dino, want die woont in een grot.

Stamgroepleider: Jullie hebben allemaal wel hele mooie ideeën bij het geluid. Helaas moeten we nu wel stoppen, want we moeten gaan spelwerken. Anders kunnen de andere klassen niet beginnen.

Denkvierkant sint: paardenbloem, pepernoten, baard, kruidnoten

Welke hoort er niet bij:

Jools: de paardenbloem hoort er niet bij omdat sinterklaas geen bloemen in zijn huis heeft

Noan: zegt dat de pepernoten er wel bij horen maar niet de paardenbloemen omdat sinterklaas die niet in huis heeft, hij denkt dat Jools gelijk heeft

Nathan: zegt dat de paardenbloem er niet bij hoort omdat die in het gras groeien.

Cato: denkt de paardenbloem omdat ze denkt dat die met de verkeerde letter begint

Chantal: denkt dat de baard er niet bij hoort omdat het met een andere letter begint.

Denkvierkant sint: modder, marsepein, chocoladeletter, mijter

Cesur: denkt dat de modder er niet bij hoort omdat het niet bij sinterklaas hoort.

Kay: denkt dat er nu geen modder buiten kan zijn en dat het niet hoort bij sinterklaas.

Jesiah: denkt dat het modder is omdat het vies is.

Nathan: als er water bij komt krijgt je modder, maar de rest blijft hetzelfde..

Isa: denkt marsepein omdat sinterklaas geen marsepein in huis heeft.

Nathan: denkt de chocoladeletter omdat het smelt als het warm is en de chocoladeletter is de enige die met een andere letter begint.

Chantal: denkt varken omdat die ogen heeft.

Cesur: denkt dat de mijter en marsepein bij elkaar horen en de modder bij de chocoladeletter.

Denkvierkant sint: stoomboot(in het kanaal), sloot, staf, cadeautjes

Noor: denkt de sloot omdat je daar vies van word maar van kanaal niet.

Cesur: denkt dat de staf er niet bij hoort omdat die met een andere letter begint.

Lauren: denkt dat de cadeautjes er niet bij horen omdat ze kapot zijn, dit heeft ze gezien op televisie.

17-12 praatplaatjes: wat is een cadeautje?

Klein groepje

Chantal: ik heb kaartjes. Wat zien jullie allemaal op de plaatjes?

Kinderen: benoemen samen alle plaatjes.

Chantal: wat van deze dingen zou nou een cadeau kunnen zijn? Denk eerst even zelf na, wat vind JIJ een cadeautje. Blijf als je het weet even stil, zodat iedereen kan nadenken. Mikayla vertel.

Mikayla: een tekening maken.

Chantal: waarom vind je een tekening maken een cadeautje?

Mikayla: omdat het mooi is en in een envelop gestopt kan worden.

Chantal: en vind je het dan een cadeautje om het op te sturen of om het tekenen.

Mikayla: aan je oma geven als die jarig is.

Chantal: Dus als je een tekening geeft, dan wordt het een cadeautje?

Mikayla: ja

Chantal: wie zegt, als ik een tekening krijg dan vind ik dat ook een cadeautje?

Ceres: Nou, je geeft een cadeautje en dan weet je niet wat er op staat. Net als bij een cadeautje, want dan weet je niet wat er in zit. En als je dan kijkt staat er wat moois op.

Chantal: dus je wordt blij van een tekening als die mooi is?

Ceres: ja

Chantal: dus een cadeautje maakt je blij als je het krijgt?

Ceres: ja

Chantal: dus een van een cadeautje wordt je blij en van de tekening ook en daarom is het een cadeautje?

Chantal: Devon jij zei ik vind het ook wel een cadeautje, waarom vind je dat?

Devon: omdat je dan lekker mag kleuren.

Chantal: dus jij vind het kleuren zelf een cadeautje om te doen?

Devon: ja, want dan krijgen mensen plezier.

Chantal: dus je wordt blij van tekenen en omdat je dat dan mag doen is het een cadeautje?

Devon : ja

Chantal: maar jij had een andere in gedachte? Welke had jij in je hoofd?

Devon: ik hou wel van deze. Want als je van honden houdt en je pakt je cadeau uit kan er een puppy in zitten en dan wordt je blij.

Chantal: dus ALS je van honden houdt en er zit een puppy in, dan is het een cadeau?

Devon: ja

Chantal: en als je dan niet van honden houdt?

Devon: dan is het geen cadeau. Dan krijg je wel een sok ofzo van mij.

Chantal: Als je iets niet wilt hebben, maar je krijgt het toch, is het dan geen cadeau meer?

Ceres: jawel, want je geeft het aan iemand en die weet niet wat hij krijgt. Het is ingepakt.

Chantal: dus jij zegt als iemand niet weet wat er in zit, omdat het is ingepakt is het altijd een cadeau? En Devon zegt: je moet het wel leuk vinden, want anders is het geen cadeau. Denk je dat je ook niet blij kan zijn met een cadeau?

Ceres: ja

Chantal: wie vind dat ook? Wie zegt ik heb wel eens een stom cadeau gekregen?

Mikayla: soms wel denk ik.

Chantal: en vind jij t dan wel of geen cadeau?

Mikayla: wel, omdat je het geeft.

Chantal: dus als je het geeft en iemand het krijgt is het dus een cadeau? Wat vind je nog meer een cadeau?

Mikayla: een vogel, omdat iemand dat soms wilt. En dan geef je dat.

Chantal: wat van al deze dingen vind jij een cadeau?

Ceres: een grote teddybeer, want die kun je in een cadeaupapier stoppen en dan weet je niet wat er is. En dan pakt iemand het uit, is blij en knuffelt die er de hele tijd mee. Dat doe ik ook als ik een grote teddybeer krijg.

Chantal: oké, het moet dus ingepakt zijn hoor ik je zeggen. Maar ik hoor je ook zeggen een grote teddybeer. Kun je ook kleine cadeautjes krijgen?

Devon: je kunt kleine en grote krijgen. Je krijgt het en het is ingepakt. Maar als je al kan zien wat het is, dan is het geen cadeau.

Mikayla: als je al gespiekt hebt en het weet, dan is het geen cadeautje meer, omdat je dan al weet wat het is.

Chantal: we hebben het over een groot cadeau gehad en een kleine, maar is de een dan beter dan de ander?

Mikayla: ze zijn allebei goed, omdat het een cadeautje is.

Chantal: dus een cadeautje is altijd goed?

Mikayla: ja

Ceres: dat vind ik ook, want ze zijn goed ingepakt.

Devon: ik heb een voorbeeld: een groot pak stiften en een klein pakje met een dromenvanger. Het is allebei leuk. Dus het maakt niet uit hoe groot het is.

Een cadeautje moet ook altijd goed zijn, ook al vind je het niet leuk, want diegene die het geeft bedoeld het goed. Behalve als het een ontploffingscadeautje is.

Chantal: kan iemand anders ook nog een klein cadeautje bedenken?

Ceres: ja, een klein koekjesvormpje. Dan kan ik lekkere koekjes bakken.

Chantal: is er dan ook een groot cadeau dat je stom zou kunnen vinden?

Ceres: een watermeloen, want daar heb je niks aan.

Devon: jawel, want die kun je lekker opvreten.

Ceres: nou ik vind het niks.

Chantal: ik vind er ook wel 1 een cadeau. Moeten jullie maar eens kijken of jullie dat ook vinden. Een brandweerman. Zou een brandweerman een cadeautje kunnen zijn?

Mikayla: nee! Omdat het een mens is. Je kan geen mens krijgen.

Chantal: een cadeautje is om te hebben.

Mikayla: een cadeautje moet je kunnen houden.

Ceres: het kan wel als een cadeautje, maar dan moet je een gaatje in het papier maken, zodat hij nog kan ademen. En je moet niet kunnen zien dat hij er in zit. Dan kun je hem wel houden.

Devon: Ik vind het niet helemaal een cadeautje. Maar ook weer wel, want als je huis in de fik staat dan komt hij eraan en dan red hij je. Dat is dan eigenlijk ook een verrassing.

Chantal: dus een cadeautje kan ook iets zijn dat je niet kan houden? Een brandweerman die dan komt als je huis in brand staat en komt blussen is dan ook een cadeau?

Devon: ja, want dat wil je dan heel graag, dus dan ben je blij en dankbaar. Ik zou een grote stapel pannenkoeken voor hem maken als bedankje.

Chantal: dus als iemand je helpt kan dan ook een cadeautje zijn?

Devon: ja!

Mikayla: nee, want als dan je huis geblust wordt, dan is je huis zwart en dat wil ik niet. Dus dat vind ik geen cadeau.

Chantal: Als ik een cadeau geef, moet dat dan altijd geld kosten?

Devon: nee, want een cadeautje moet je krijgen en altijd gratis. Het MOET gratis zijn.

Chantal: ik bedoel dat als ik jou een cadeau geef, moet ik dat dan gekocht hebben.

Devon: nee, dat vind ik niet.

Chantal: kun je een voorbeeld noemen van een cadeautje dat geen geld kost. Wat is gratis dat ik jou kan geven.

Devon: ik heb geen flauw idee

Mikayla: als je een cadeau krijgt en dan koop je het, dan moet je geld betalen.

Chantal: maar zijn er dingen die je kan vinden of maken en dan weggeven als cadeau?

Mikayla: als iets kapot is en jij het kan maken, dan is het weer heel. Dan kun je het terugbrengen.

Chantal: en als ik het teruggeef, is het dan een cadeau?

Mikayla: nee

Ceres: nou we zijn er dan achter dat een cadeau altijd ingepakt moet zijn, het kan van alles zijn, je mag niet weten wat het is. Grote en kleine cadeaus zijn leuk en wat je niet graag wilt hebben is geen cadeau zeggen jullie.

Ceres: ik vind het toch wel een cadeau, maar een stom cadeau.

Chantal: zijn jullie het daar mee eens?

Devon en Mikayla: ja!

Chantal: dan zijn we er alleen nog niet uit gekomen of een cadeautje wel of geen geld moet kosten. Daar kunnen we het de volgende keer nog over hebben als jullie dat willen.

Chantal: wie weet nog waar we het vorige keer over hebben gehad?

Devon: Dat weet ik! Over een cadeautje

Chantal: en wat was er met dat cadeautje?

Devon: Wat zou je nou een cadeautje vinden

Chantal: en hebben we daar toen ook een antwoord op gevonden?

Devon: ja ik zei bijvoorbeeld een brandweer.

Chantal: en vond iedereen dan ook hetzelfde?

Kinderen: nee!

Devon: maar je moest er wel blij van worden.

Chantal: oké, dan heb ik nu weer een vraag. Deze keer wil ik het niet hebben over wat een cadeau is, maar... Wie van deze mensen is het meest gelukkig? We kijken eerst even samen naar alle mensen op de kaartjes en wat zij doen. Dan wil ik dat je even goed naar de plaatjes kijkt en dan zelf even goed nadenkt. Bij wie denk jij: die persoon is het meest gelukkig? Die houd je even in je hoofd.

Dan geef ik de praatstok aan Mikayla. Wie denk jij dat het gelukkigst is?

Mikayla: het jongetje dat rijk is.

Chantal: jij denkt de meneer die rijk is. Waarom denk je dat die meneer het gelukkigst is?

Mikayla: omdat die veel geld heeft.

Chantal: dus als je geld hebt bent je gelukkig?

Mikayla: ja

Chantal: kun je ook gelukkig zijn als niet zoveel geld hebt?

Mikayla: nee, dan niet.

Chantal: dus alle mensen met niet veel geld zijn dus ongelukkig?

Mikayla: ja die zijn ongelukkig

Chantal: oké, dan ga ik eens vragen aan Ceres Ben jij het er mee eens? Heb je geld nodig om gelukkig te zijn?

Ceres: niet echt, je kunt ook gelukkig zijn als je niet veel geld hebt.

Chantal: en wat maakt dan iemand gelukkig denk jij als je weinig geld hebt.

Ceres: als je een heel leuk spel koopt, dan kun je dat spelen. Of als je naar een pretpark gaat.

Chantal: kun je naar een pretpark als je weinig geld hebt?

Ceres: nee, het is duur.

Chantal: Devon kun jij iets noemen waar je gelukkig van wordt en waar je geen geld voor nodig hebt.

Devon: hmm... gewoon lekker in je huis zijn. Dan kun je lekker chillen en spelen.

Chantal: Ja, dat kost natuurlijk geen extra geld. Lekker spelen en chillen in huis.

Devon: maar je moet wel geld betalen om in je huis te wonen.

Chantal: Maar dan denk jij dus ook dat iemand anders het gelukkigst is. Wie denk jij dan?

Devon: nou, ik ben het meest gelukkigst met dit. Lekker gamen.

Chantal: dus jij wordt het gelukkigst van gamen. Waarom is dat?

Devon: omdat gamen het leukste is wat er is. Want dat spel doet wat je wil.

Chantal: dus jij vind het leuk als je iets kan besturen en de baas kan zijn?

Devon: ja en dan heb ik ook nog een cool poppetje. Ik vind het leuk om iemand anders te spelen.

Chantal: Mikayla, word jij ook het gelukkigst van gamen of van iets anders?

Mikayla: van iets anders. Van cadeautjes. Maar Devon van gamen.

Chantal: jij zegt dus, sommige mensen worden heel gelukkig van gamen, maar jij dus niet. Eigenlijk weten we dus niet wie er heel gelukkig is?

Mikayla: ja

Devon: misschien is het dan wel die jongen. Dat kunnen we dan niet zien.
Chantal: Maar Mikayla, waarom word jij dan gelukkig van cadeautjes?
Mikayla: omdat ik het zo leuk vind wat er in zit denk ik.
Chantal: dus jij vindt het gewoon leuk om iets te krijgen?
Mikayla: ja, iets leuks!
Chantal: maakt het dan nog uit wie jou iets geeft of is het altijd leuk?
Mikayla: ik vind het altijd leuk om cadeautjes te krijgen.
Chantal: oké, dan ga ik het eens vragen aan Devon. Word jij gelukkig van een cadeautje?
Devon: een beetje. Daarom vind ik deze meneer ook zo leuk.
Chantal: Sinterklaas? Maar dan vind jij de meneer die de cadeautjes geeft leuk?
Devon: ja, omdat hij cadeautjes geeft vind ik die meneer leuk.
Chantal: maar zou Sinterklaas dan ook gelukkig zijn? Want hij krijgt geen cadeautjes, maar geeft ze weg.
Devon: ja, omdat hij het leuk vindt dat mensen blij zijn. En daarom heeft hij bedacht: Sinterklaas met cadeautjes.
Chantal: dus jij zegt: als je cadeautjes geeft en andere mensen blij maakt ben je gelukkig?
Devon: sommige mensen zijn dan gelukkig.
Chantal: dus niet iedereen vindt het leuk om andere mensen blij te maken?
Devon: ik wel, heel veel zelfs. En daarom zeg ik het.
Chantal: dus jij maakt graag andere mensen blij en gelukkig.
Devon: ja
Ceres: ja

Chantal: kun je iedereen blij maken?
Devon: ja
Chantal: maar hoe maak je dan iemand gelukkig? Wat doe je dan voor diegene?
Ceres: nou, samen gaan spelen, samen gaan bouwen, samen een kasteel maken.
Chantal: dus eigenlijk een beetje zoals deze spelende kinderen? Zij zijn samen.
Ceres: ja, maar eigenlijk bedoel ik wat anders.
Chantal: je zegt net samen en spelen, maar je bedoeld wat anders? Samen iets doen is dus niet wat een ander gelukkig maakt?
Ceres: nee ik word het meest gelukkig van een ander plaatje.
Chantal: oké, dan kijken we daar straks naar, want we zoeken eerst een antwoord op deze vraag. Bedoelde je misschien dan dat je vrienden nodig hebt om gelukkig te zijn?
Ceres: ja
Mikayla: nee, ik niet
Chantal: Ben jij heel gelukkig als je geen vrienden hebt?
Mikayla: nee, met vrienden word ik wel gelukkig maar ook met geld.
Chantal: dus je bent gelukkiger met geld dan met vrienden?
Mikayla: ja

Chantal: Ceres, jij had er ook nog 1 in je hoofd. Bij welk plaatje denk jij dat hij/zij het meest gelukkig is?
Ceres: de dansende vader
Chantal: waarom zou een dansende vader nou heel gelukkig zijn?
Devon: omdat dansen leuk is!
Ceres: omdat dansen leuk is en daar word je heel gelukkig van saampjes.
Chantal: en met wie zou de dansende vader dan dansen?
Ceres: met zijn dochter of de moeder of zoon.
Chantal: zou hij dan gelukkig zijn omdat hij kan dansen of zou hij gelukkig zijn omdat hij die mensen om zich heen heeft?
Ceres: omdat hij een vrouw en kinderen heeft.

Chantal: Oké, we hebben dus al ontdekt dat we allemaal dingen leuk vinden, maar dat niet alle leuke dingen je gelukkig maken. En ook niet iedereen is met hetzelfde ding heel gelukkig. Voor veel dingen was het handig om het samen met iemand te kunnen doen. Maar is er ook iets waar iedereen gelukkig van wordt? Wijs dat met zijn allen eens aan dan.

Ceres: Sinterklaas

Chantal: dus het blij maken van andere mensen maakt iedereen gelukkig?

Ceres: ja

Devon: ja, gamen maakt mij echt het gelukkigst, maar ik word ook gelukkig van iemand anders blij maken. Dat vind toch iedereen fijn?

Mikayla: ik ben ook blij dat ze dan blij zijn.

Chantal: dan denk ik dat dit een mooi moment is om te stoppen. We weten nu dat iedereen gelukkig wordt van iets anders, dat het vaak is als je iets samen doet met vrienden of familie, maar dat ook iedereen gelukkig wordt van een ander blij maken.

Dit is een spel met 4 verschillende vakken. In die vakken staan losse woorden. Door steeds te dobbelen ontstaan er telkens weer nieuwe combinaties, waardoor er steeds een nieuwe vraag komt.

Voordat we beginnen leg ik het spel uit.

Chantal: de eerste vraag is: willen peren altijd rijden?

Ceres: nee, die kunnen niet rijden

Chantal: kan een peer niet rijden? Waarom kan een peer dan niet rijden?

Ceres: omdat het een fruit is en het heeft geen poten.

Chantal: oké, dus een peer wil misschien wel rijden, maar het kan niet rijden omdat het geen poten heeft?

Devon: en geen armen!

Ceres: en het is geen mens.

Chantal: dus alleen mensen kunnen rijden bedoel je?

Ceres: ja

Chantal: wat denk jij Mikayla?

Mikayla: alleen mensen kunnen rijden. Een peer niet.

Chantal: en willen peren dat dan misschien wel?

Devon: misschien. Wie weet leven peren wel. Wie weet!

Chantal: dus misschien leeft een peer wel, maar weten wij dat niet? Dus een peer kan misschien wel iets willen?

Devon: ja, misschien gaat hij wel dood, maar dat weten we niet.

Ceres: ja, misschien wil hij ook wel spelen. Maar ik denk niet dat hij leeft en ook niks kan willen.

Mikayla: nee een peer is niet levend, dus kan niks willen.

Chantal: en hoe weet je dan dat een peer niet levend is?

Mikayla: omdat die eigenlijk.. ehm.. geen voeten heeft.

Chantal: dus als je leeft moet je voeten hebben?

Ceres: nee, dat hoeft niet

Chantal: kun je een voorbeeld noemen?

Devon: een paard! Die heeft hoeven en geen voeten.

Ceres: en een bij

Chantal: en is er ook iets dat geen dier of mens is maar wel leeft?

Devon: een plant.

Chantal: en heeft een plant voeten?

Kinderen: nee!

Chantal: dus dat een peer niet leeft omdat hij geen voeten heeft klopt dan dus niet?

Ceres: een plant kan wel leven, maar een peer niet. Dat is fruit. Hij kan niet drinken.

Chantal: dus een peer drinkt niet en kan daarom niet leven?

Ceres: nee ik denk het niet, maar misschien leeft hij toch wel. Het zou misschien wel kunnen dat hij drinkt.

Devon: een peer en een mandarijnen worden door planten en struiken gemaakt. En planten en struiken leven, want die drinken. Dus misschien leeft het fruit dan ook.

Chantal: oké, dan dobbelen we nog een keer voor een nieuwe vraag. De vraag is nu: Willen televisies nooit spelletjes spelen?

Mikayla: jawel, dat wilt hij wel eens.

Devon: hij kan gewoon de PlayStation aanzetten, omdat hij zelf aan de PlayStation zit.

Ceres: nee, dat kan helemaal niet. Hij leeft helemaal niet. Hij kan niks doen.

Chantal: een televisie leeft niet zeg je?

Ceres: nee, je kan wel zelf er op gamen of televisie kijken.

Chantal: dus jij zegt dat wij wel de televisie nodig hebben om spelletjes te spelen, maar een televisie zelf kan dat niet?

Ceres: nee

Devon: ja misschien kan hij dat eigenlijk wel. Maar ik heb dat nog nooit gezien, dus ik weet dat nog niet.

Chantal: dus als je het niet hebt gezien, dan weet je het nog niet?

Devon: ja

Mikayla: ik kan wel iets opzetten en dan gaat het beginnen, maar hij heeft zelf geen gezichtje dat iets doet. Je ziet geen poppetje.

Chantal: wilt iemand hier iets over zeggen?

Kinderen: nee, dit is geen leuke vraag. We willen stoppen.

Chantal: zien jullie dat doosje?

Felix: wow! Die is gaaf

Chantal: ja he? Dit doosje heb ik gevonden in India. Daar bij de boeddhisten en de hindoes. Maar.... Hij gaat niet open. Nu ben ik eens benieuwd wat er in dat doosje zou kunnen zitten.

Yenthe: ik weet het niet.

Chantal: wat denk je? Want ik weet het ook niet.

Felix: misschien een schat!

Yenthe: ja dat kan wel

Chantal: en wat voor schat is dat dan?

Felix: uhm.. uhm.. gewoon heel veel gouden munten. Dat hoort bij de bij hen.

Chantal: oehh ja goud hoort wel bij de hindoes en boeddhisten, dus zou zomaar kunnen natuurlijk.

Wat denk jij dat er in zit Casper?

Casper: een taart

Chantal: een taart, eten ze daar lekkere taarten?

Casper: ja, voor een feestje

Chantal: ze houden wel van feestjes daar he? Dat hebben we vanmorgen gezien.

Felix: dat was ook in India!

Lyna: ik denk ook dat er goud in zit.

Chantal: waarom zou er goud in het kistje zitten?

Kinderen: weet ik niet

Chantal: waarom zou jij er goed in stoppen Lyna?

Lyna:

Felix: voor mensen die arm zijn. Die hebben geen geld en kunnen geen huis kopen. En als ze dit vinden, dan kunnen ze een huis kopen.

Chantal: dat is waar, als je dan geld hebt kun je een huis kopen.

Felix: boeddhisten moeten ook hun spullen delen. Bij de boeddha en de zwerver zag je dat je niet alles zelf mag houden.

Chantal: ik ben eigenlijk wel heel nieuwsgierig. Ik wil dat doosje open maken. Zo jammer he..

Kinderen: ja!

Casper: ja, want dan kunnen we lekker eten.

Chantal: maar misschien is dit doosje wel niet van een mens, maar van een hond. Wat zou een hond in zo'n doosje stoppen?

Kinderen: een hond????

Felix: een bot!

Yenthe: een babyhond

Felix: een dinobot, want dat is heel groot en speciaal!

Casper: geen dinobot, maar misschien wel lekkere brokjes

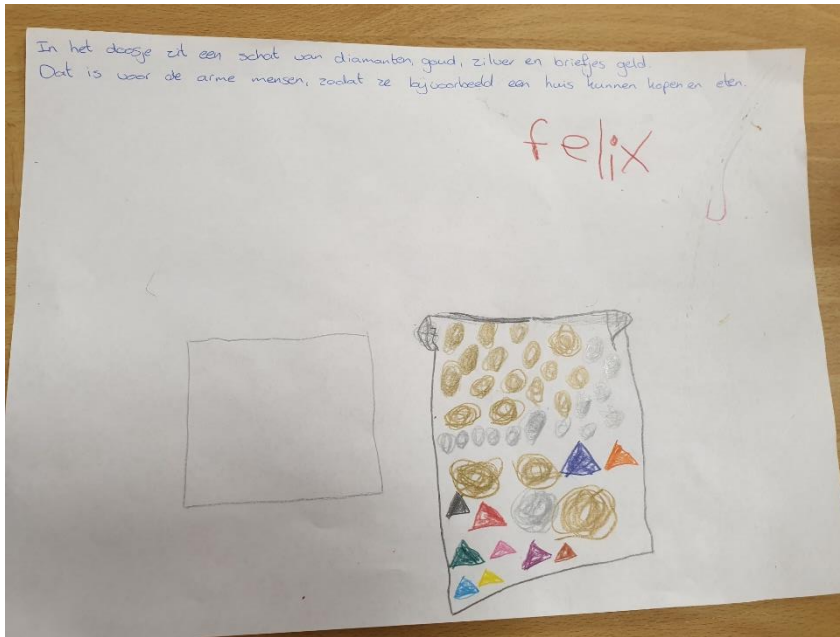
Felix: voor katten of honden?

Casper: voor honden

Lyna: ik denk ook heel veel eten

Felix: een dinobot past misschien niet. Dan past er vast een dinotand in.

Chantal: nou ik hoor heel veel ideeën. Jullie mogen op het vel gaan tekenen wat jullie denken dat er in het doosje zit. Je mag het hele papier gebruiken.



Chantal: we gaan weer een filosofiekring doen. En er zijn wat nieuwe kinderen bij nu. Kan iemand eens uitleggen wat filosoferen ook al weer is?

Isa: luisteren en je hersens gebruiken.

Chantal: ja, we moeten gaan nadenken. En kun je ook fout denken?

Kinderen: nee!

Chantal: we gaan nadenken over hele moeilijke dingen waar niemand het antwoord op weet. Daarom kunnen we dus wel denken en iets vinden, maar het niet zeker weten. Daarom is het ook nooit fout wat je zegt en vindt.

Chantal: leest verhaal voor: Namen kun je niet zien!

De kinderen lachen flink bij het verhaal *

Chantal: dat is wel een beetje een gek verhaal he? Casper verandert zo maar de namen van dingen. En wij vinden dat dan heel gek. Maar nu wil ik eens weten: hebben alle dingen een naam?

Olivier: ja

Chantal: dus je kan niks bedenken dat geen naam heeft?

Olivier nee, alles heeft een naam. Bijvoorbeeld een pen, een mens.

Chantal: steek eens je vinger op als je denkt: ja, alle dingen hebben een naam.

Dat zijn toch de meeste. Maar Isa zegt: nee, niet alles heeft een naam.

Isa: ik weet wat geen naam heeft.

Chantal: oke, jij zegt niet alles heeft een naam, maar je kan niks bedenken wat dan geen naam heeft. Is er iemand die dat ook denkt, maar dan een voorbeeld kan noemen?

Sophie: nou, ik vind dat mensennamen veel echter zijn dan spullennamen.

Chantal: oke, en waarom vind je een mensennaam echter dan een spullen naam?

Sophie: spullen hebben geen naam die heet.

Chantal: je bedoelt dat zij geen eigen naam hebben waar je ze mee kan roepen?

Sophie: ja!

Chantal: is iemand het daarmee eens?

Tobi: ik vind een mensennaam echt echter. Dat is een eigen naam.

Chantal: dus jij bedoelt dat een mens een mens heet én een eigen naam heeft, maar dat een koelkast gewoon een koelkast is zonder extra naam?

Tobi: ja

Chantal: dat is wel een hele mooie. Maarre... hoe komen al die dingen dan aan die namen?

Tobi: dat weet ik niet, maar als je zo'n ding ziet dan weet je de naam gewoon al.

Chantal: van wie heb jij dat dan geleerd?

Tobi: ehh gewoon, van mezelf. Zoals een tapijtje, dat is ook gewoon een kleed.

Chantal: en hoe weet je dat dan?

Tobi: gewoon van mijn vader en moeder geleerd.

Chantal: dus eigenlijk leer je van je ouders allemaal woorden. Van wie leren zij dat dan?

Lauren: van opa en oma en zij van hun papa en mama. Toen ik klein was was ik wel eens in de war met de namen.

Chantal: gebruikt ook iedereen dezelfde namen? Noemen alle mensen op de wereld dit een kleed?

Nathan: nee

Cas: nee, ze zeggen niet in alle landen hetzelfde. Soms moet het in het Engels.

Chantal: is het Engelse woord er voor ook kleeed?

Nathan: nee, dat is een ander woord.

Chantal: maar wie bedenkt dan die namen? Wie bepaald dat dit een kleeed heet?

Lauren: de gemeente! Want die is de baas.

Chantal: dus de gemeente is de baas en die bedenkt alle namen?

Casper: of de politie!

Sophie: de koning kan ook

Chantal: en mag jij dit kleeed zomaar een andere naam geven Cas?

Cas: ja, maar dan snapt niemand je. Dus eigenlijk mag het niet.

Chantal: dat is wel heel lastig dan als jij iets zegt en wij weten niet wat je bedoeld.

Noan: als je een naam geeft en je wilt een andere naam, dan kan dat niet.

Chantal: en als ik dan toch een andere naam wil, hoe doe ik dat dan?

Noan: dan moet je dat delen.

Chantal: als je het dus met anderen deelt, dan gaan zij je voortaan bij je nieuwe naam noemen?

Noan: ja

Sophie: nou als je natuurlijk een andere naam hebt en als kinderen dan moeten roepen, dan roepen ze bijvoorbeeld Sophie, maar dan heet je Sophia.

Chantal: dus jij bedoeld dat ze dan je naam niet helemaal goed noemen?

Sophie: ja

Chantal: maar dan weet je wel dat ze jou bedoelen?

Sophie: dan luister ik soms. Want als ik iemand moet helpen, dan kan ik natuurlijk niet komen.

Chantal: dus als je iemand aan het helpen ben, dan kun je niet luisteren? Maar als ze dan roepen dat ze iets lekkers voor je hebben dan luister je ook niet?

Sophie: ja wel, dan wel. Ik weet dat ze dan mij bedoelen.

Chantal: is dat iemand wel eens gebeurd? Dat ze je naam verkeerd riepen, maar dat je toch wist dat ze het tegen jou hadden?

Kinderen: allerlei voorbeelden

Chantal: ik heb een leuke opdracht! Ik ga jullie zo verdelen in tweetallen. Dan kies je een ding uit de klas en dat geef je dan een nieuwe naam, die niet bestaat.

Bijvoorbeeld: het kleeed noem ik voortaan strokien.

Aantal nieuwe woorden die de kinderen bedachten:

- Stafel = tafel
- Kort = bord
- Kleur = deur
- Keuken = kast
- Kok = bakker
- Kleeed = tafel
- Spikvit = televisie
- Sok = mok
- Boeka = bord

Chantal: wat een leuke nieuwe woorden. Sommige zijn gaan rijmen, en anderen zijn de woorden gaan wisselen. En weer anderen hebben iets heel nieuws bedacht.
Het was toch best een moeilijke opdracht. Maar wel met hele leuke ideeën!

14-04-2021 Verhaal: de dikke man

hele groep

Chantal: deze keer heb ik een boek mee genomen. Het heet klein maar dapper. Daar staan allemaal verhalen in. Dit verhaal heet de dikke man is heel gelukkig.

Chantal: dan is de vraag: zijn Toitoi en Zaza gelukkig? Denk daar heel even over na.

Noor: nee

Chantal: hoe komt het dat je dat denkt?

Noor: uhm..

Chantal: wanneer ben je gelukkig Noor? Wat is gelukkig zijn?

Noor.....

Chantal: ben jij gelukkig? En wat voel je dan?

Noor: ja, ik voel wel dat ik gelukkig ben, maar ik weet niet hoe het voelt.

Chantal: bedoel je dat je niet kunt uitleggen hoe het voelt om gelukkig te zijn?

Noor: ja

Cato: ik ben ook gelukkig, omdat ik altijd samen met mama hele leuke dingen ga doen.

Chantal: dus van hele leuke dingen doen met mama word jij gelukkig?

Cato: ja

Chantal: en word je ook gelukkig van hele leuke dingen doen met iemand anders?

Cato: nee, alleen met mama.

Chantal: Nathan heb jij dat ook?

Nathan: nee, ik word vaak blij, maar niet gelukkig.

Chantal: oké, en hoe kun je dan gelukkig worden?

Nathan: weet ik niet

Chantal: voel jij je wel gelukkig?

Nathan: nee, wel blij

Chantal: oké, dus Nathan zegt er zit een verschil tussen blij zijn en gelukkig zijn. Dat is dus niet hetzelfde. Vind iemand anders dat ook?

Cas: ik weet het eigenlijk ook niet echt.

Chantal: maar wat denk je? Zal blij zijn hetzelfde zijn als gelukkig?

Cas: nee

Chantal: ben jij wel gelukkig?

Cas: ja, ik word gelukkig van thuis zijn.

Sophie: ik ben niet echt gelukkig, maar ik ben wel gelukkig als ik met mama naar de stad ga.

Chantal: dus jij bent soms wel gelukkig en soms niet gelukkig?

Sophie: ja, als ik iets leuks met mama doe ben ik het wel. Bijvoorbeeld een ijsje eten.

Chantal: en als je dan niet gelukkig bent, ben je dan wel blij?

Sophie: dan ben ik een beetje blij. Dat wisselt.

Tobi: ik word gelukkig als ik op school ben.

Chantal: dus dan ben je nu gelukkig?

Tobi: ja, ik word ook gelukkig las ik samen met mama aan het kleuren ben in een kleurboek.

Chantal: en hoe voel jij dat je gelukkig bent? Hoe voelt het om gelukkig te zijn?

Tobi: lekker, dan word het een beetje warm van binnen.

Chantal: dat klinkt wel heel fijn.

Jools: ik heb dat niet. Ik word wel blij als ik met mama naar Monkeytown ga.

Chantal: en is blij dan hetzelfde als gelukkig zijn?

Jools: nee

Chantal: dus jij word wel blij als je naar Monkeytown gaat met mama, maar niet gelukkig?

Jools: nee, ik word wel gelukkig als we gymmen in de jungle.

Chantal: en wat voel jij dan als je gelukkig bent?

Jools: dan voel ik ook iets warmes.

Chantal: Dus eigenlijk voel jij hetzelfde als Tobi?

Jools: ja

Chantal: steek je vinger eens op als jij ook dat gevoel kent. Dus wie krijgt ook een warm gevoel van binnen als hij gelukkig is?

Ik zie er een heleboel!

Simon: ik word gelukkig van de Efteling.

Chantal: klopt het dan dat jullie van hele leuke dingen gelukkig worden?

Kinderen: ja

Chantal: en als je nu helemaal geen dingen kan doen zoals de Efteling, Monkeytown en school, kun je dan ook gelukkig zijn?

Lauren: dat kan, omdat thuis ook heel leuk is.

Chantal: dus je kan dan toch ook gelukkig zijn omdat je lekker thuis bent?

Lauren: ja, thuis kun je heel veel dingen doen. Zoals op de Nintendo en met de prinsessenjurken spelen.

Noor: Mijn broertje komt bijna.

Chantal: en word je daar gelukkig van? Dat je broertje bijna wordt geboren?

Noor: ja, en dan mag ik ook trakteren. Op school en op de babygroep van mama's werk.

Chantal: jij vind trakteren heel leuk?

Noor: ja, en hij heeft mooie spulletjes.

Chantal: dat is heel fijn.

Maar de vraag van de dikke man was natuurlijk: Zijn Toitoi en Zaza ook gelukkig? Ze zitten te giechelen op dat bankje, maar zijn ze dan ook gelukkig?

Cesur: ja, omdat ze giechelen. Dan ben je altijd gelukkig.

Chantal: ben je altijd gelukkig als je giechelt?

Isa: Dat weet ik niet. Ik weet niet wat zij voelen.

Chantal: denk maar rustig na, wat denk jij zelf? Dat kun je niet fout hebben. We kunnen het Toitoi en Zaza niet vragen, dus we kunnen alleen kijken wat wij denken dat zij voelen.

Isa: ja, als ik giechel ben ik ook gelukkig. Dus zij misschien ook.

Chantal: Dat is wel mooi gezegd.